

10
voor
de
leraar

Jaarverslag 2015

Voorwoord

Ik wil beginnen met een dankwoord aan alle honderden vakdocenten die het programma *10voordeleraar* mogelijk maken: vakdocenten die werken aan het actualiseren van de kennisbases, vakdocenten die toetsvragen ontwikkelen en beoordelen voor de landelijke kennistoetsen, vakdocenten die de kennisbasis in het curriculum en het toetsbeleid en -niveau op de individuele lerarenopleidingen borgen met instellingsoverstijgende peer-review. Ik wil mijn oprechte waardering uitspreken over wat deze docenten samen met het team van *10voordeleraar* al heeft bereikt. En we gaan verder.

Ik zie *10voordeleraar* als een betekenisvolle aanpak om veel meer vanuit een collectief bewustzijn van een vak na te denken over vraagstukken van inhoud, vraagstukken van niveau en vraagstukken van de borging ervan. Professionals zoeken elkaar over institutionele grenzen heen op. Samen nadenken over de inhoud van het onderwijs, samen nadenken over het niveau, samen nadenken over de manier waarop je dat borgt. Als onderdeel van je hogeschool, maar ook van de gemeenschap. Als collectief van professionals ben je eigenaar van je vak en stel je zelf de norm en laat je dit niet over aan anderen.

Het is hierbij belangrijk dat wij allemaal werken vanuit een positieve intentie. Uitgangspunt is altijd het streven naar een optimale afstemming in de driehoek tussen *kennisbasis - opleidingsprogramma - opleidingstoetsbeleid*, met inbegrip van de landelijke kennistoets. Deze driehoek moet in balans zijn, niet in de laatste plaats om onze studenten goed voor te bereiden op de landelijke kennistoets!

Binnen de pabo's zijn we al aan het oogsten. Er wordt positief geoordeeld over de kennistoetsen en hoe die een plek hebben gekregen in het reken- en taalonderwijs op de pabo's. Vakdocenten geven zelf aan dat de landelijke samenwerking in *10voordeleraar* het leer- en kennisvermogen en de kennisuitwisseling bevordert. Het is nog niet af, maar er is een grote mate van acceptatie. Bij de tweedegraads lerarenopleidingen is er nog een gedifferentieerd beeld. Er vinden nog discussies plaats. We signaleren verbeterpunten en gaan hier gezamenlijk mee aan de slag.

Als ik terugkijk, zijn wij in mijn optiek geschiedenis aan het schrijven bij de lerarenopleidingen! Als we over enkele jaren terug zullen kijken, dan is ongetwijfeld de conclusie dat we ook in 2015 belangrijke stappen hebben gezet in het kwaliteitsdenken van het hbo.

Ron Bormans,
Voorzitter *Stuurgroep lerarenopleidingen*

Samenvatting

Herijking kennisbases

De 61 kennisbases beschrijven voor alle vakgebieden de minimale noodzakelijke kennis die de student aan het eind van zijn opleiding moet beheersen. De kennisbases bestaan inmiddels alweer enkele jaren en ook vanuit de vakdocenten was de wens groot om deze te actualiseren. In oktober 2015 zijn vakdocenten met ondersteuning van *10voordeleraar* gestart met de eerste fase van de pilot voor het herijkingsproces van het bèta-cluster: het inventariseren van de herijkingswensen en het schrijven van een herijkingsvoorstel.

Het doel is om de kennisbases te herijken op zowel de inhoud, niveau en breedte van de vakkennis. Het streven is om daar waar mogelijk te komen tot standaardisering en samenhang van de kennisbases tussen vakken die inhoudelijk en vakoverstijgende verwantschap kennen. De kennisbases moeten uiteindelijk in overeenstemming zijn met landelijke eisen en gevalideerd worden door externen. Het proces is zodanig vormgegeven dat iedereen die betrokken is bij een vak mee kan denken over de samenstelling van de kennisbasis.

Voor alle tweedegraads-vakken streven wij ernaar dat de herijkingswensen voor het eind van studiejaar 2015-2016 bekend en vastgesteld zijn. De overige lerarenopleidingen zullen later in 2016 volgen met het verzamelen van de herijkingswensen.

Landelijke kennistoetsen

In 2015 werkten ruim tweehonderd vakdocenten, wetenschappers en toetsdeskundigen mee aan de ontwikkeling van toetsvragen voor de landelijke kennistoetsen. Het maken van een *goede* toetsvraag kan lastig zijn en dit jaar hebben wij dan ook weer deskundigheidsbevorderende bijeenkomsten georganiseerd.

In het studiejaar 2014-2015 zijn voor de pabo's vier toetsrondes georganiseerd en voor de tweedegraads-lerarenopleidingen drie toetsrondes. Besloten is om vanaf het studiejaar 2015-2016 het aantal toetsperioden bij de tweedegraads-lerarenopleidingen terug te brengen van drie naar twee toetsperioden.

De gezamenlijke afspraak is dat studenten twee keer per jaar deel mogen nemen aan de kennistoets. Bij wijze van uitzondering hebben studenten die als laatste onderdeel voor het afstuderen de betreffende landelijke kennistoets nog niet hadden gehaald een derde toetsmogelijkheid aangeboden gekregen. De achterliggende reden hiervoor was dat het hier het eerste cohort studenten betrof.

Een andere wijziging die vanaf het studiejaar 2015-2016 is ingevoerd is dat het aantal toetsvragen in de landelijke kennistoetsen *Rekenen-wiskunde* en *Wiskunde* is teruggebracht.

Hogescholen bereiden de studenten voor op de landelijke kennistoets. Om *good practices* te delen rondom een goede voorbereiding van studenten, hebben wij voor de pabo-vakdocenten *Nederlandse taal* en *Rekenen-wiskunde* drie succesvolle kennisdeeldagen georganiseerd.

Als *10voordeleraar* bieden wij een aantal basismaterialen aan, zoals een toetsgids en oefentoetsen op de website. Dit jaar hebben wij in samenwerking met een docent *Rekenen-wiskunde* extra oefenmateriaal ontwikkeld voor de pabo-toets *Rekenen-wiskunde*. Onze website wordt intensief gebruikt door studenten voor het maken van oefentoetsen. Het gebruik is afgelopen jaar met 155% gestegen. In het verslagjaar is de website opgefrist en geschikter gemaakt voor mobiel gebruik.

De hogescholen ontvangen na elke gemaakte toets de individuele toetsresultaten van de student per domein en een totaalrapportage van de opleiding. In samenwerking met de opleidingen werken we aan de verbetering van de feedback aan de studenten. In studiejaar 2014-2015 hebben ruim zeshonderd studenten zich ingeschreven voor toetsinzage.

In het studiejaar 2014-2015 zijn ruim 15.000 toetsafnames georganiseerd, verdeeld over 53 toetsen. De toetsafnames zijn zonder noemenswaardige verstoringen verlopen. Vanaf de januari-toetsen is er een nieuwe aanmeldingstool voor alle opleidingen in gebruik genomen. Deze tool bespaart de instituutsbeheerders op de hogescholen veel tijd. Sinds het schooljaar 2015-2016 is naast Engels ook voor de tweedegraads-lerarenopleidingen *Duits*, *Frans* en *Spaans* een verplichte afname van een internationale taaltoets.

De normering is weer tot stand gekomen met directe betrokkenheid van ruim driehonderd vakdocenten en leraren uit het werkveld. Dit jaar is er extra aandacht geweest voor de instructies en is een strakkere procedure ingericht voor de selectie van de panelleden. Ook is er in het studiejaar 2015-2016 voor gekozen om zoveel mogelijk te werken met een vaste samenstelling. In het studiejaar is verder een discussieronde aan de werkwijze van de panels toegevoegd, omdat dit de panelleden ondersteunt in hun oordeelsvorming.

De slagingspercentages hebben wij berekend tot en met eind studiejaar 2014-2015. De percentages kunnen wij niet tot 100% verantwoorden, omdat wij geen gegevens hebben van studenten die (tijdelijk) zijn gestopt met de opleiding of die op meerdere onderdelen studievertraging hebben opgelopen. Van het eerste cohort van ongeveer 4.500 deelnemende pabo-studenten heeft ruim 90% de toets *Nederlandse taal* en/of de toets *Rekenen-wiskunde* behaald in de zomer van 2015. Van het tweede cohort pabo-studenten (in de regel derdejaars studenten) hebben ruim 4.000 studenten deelgenomen aan de twee landelijke kennistoetsen. Na afloop van studiejaar 2014-2015 is voor de toets *Nederlandse taal* 83% geslaagd en voor de toets *Rekenen-wiskunde* 73%. Als we kijken naar vooropleiding zien we dat studenten met een mbo-diploma de meeste moeite hebben deze toetsen te halen. Bijna alle studenten met een vwo-diploma halen de toets in één keer.

De eerste groep studenten van de tweedegraads-lerarenopleidingen hebben in studiejaar 2013-2014 voor het eerst deelgenomen en dus twee studiejaar landelijke kennistoetsen achter de rug. Het slagingspercentage ligt rond de 90% na afloop van studiejaar 2014-2015. Hier geldt eveneens dat het landelijke slagingspercentage nooit op de 100% zal komen. De tweede groep studenten van de tweedegraads-lerarenopleidingen zijn gestart in studiejaar 2014-2015. Bij deze groep varieert het slagingspercentage per opleiding en verschillen de percentages tussen de 65% en 90%. De laagste slagingspercentages worden gehaald door studenten met een mbo- of havo-diploma. De hoogste scoringspercentages zijn

studenten met een vwo- of wo-diploma. Opvallend is dat voltijdssstudenten slechter scoren op de landelijke kennistoetsen.

In het verslagjaar is, naar aanleiding van een discussie met de docenten wiskunde, onderzoek gedaan naar de validiteit van de landelijke kennistoets *Wiskunde*. De conclusie van professor Drijvers is dat de validiteit van de kennistoets niet ter discussie staat, maar dat verbeteringen mogelijk zijn, onder andere in de toetsvorm, maar ook op de opleidingen in de voorbereiding. Binnen het landelijk vakoverleg is bereidheid uitgesproken om samen met *10voordeleraar* te werken aan vervolgstappen.

Peer-review

Voor de kennisbases zonder landelijke kennistoets is een systeem van instellingsoverstijgende peer-review ingericht, oftewel collegiale feedback. In kleine groepjes borgen vakdocenten de implementatie van de kennisbasis in het curriculum en het toetsbeleid en toetsniveau op de individuele lerarenopleidingen. In het studiejaar 2015-2016 zijn honderden vakdocenten voor 33 kennisbases actief met peer-review en ze ervaren de meerwaarde van de inhoudelijke gesprekken. De twaalf vakken van de pabo starten naar verwachting medio 2016.

Voorheen verliep de communicatie via de overkoepelende landelijke opleidingsoverleggen en het management van de opleiding. Steeds meer communiceren wij rechtstreeks met de groepen, zodat de informatie eenduidig en bij de juiste personen terecht komt. Ook besteden wij steeds meer aandacht aan praktische informatievoorziening, waar de peer-reviewgroepen grote behoefte aan hebben. In het verslagjaar hebben wij de peer-reviewtool verder verbeterd. Deze beveiligde digitale werkomgeving dient als centraal communicatiemiddel voor de deelnemers aan peer-review.

Sommige peer-reviewgroepen worstelen nog met het voeren van een professioneel (kritisch) gesprek. Om groepen op weg te helpen, zullen wij begin 2016 gerichte trainingen op maat bieden en de uitwisseling van *good practices* faciliteren. In algemene zin is er behoefte aan meer praktische en inhoudelijke ondersteuning op maat vanuit *10voordeleraar*. De begeleiding moet geïntensiveerd worden voor een duurzame inbedding van peer-review in de opleidingen en instellingen als de subsidietermijn is afgelopen. Inmiddels zijn de eerste peer-reviewgroepen bijna twee jaar aan het werk en zijn er mooie voorbeelden van groepen die een succesvolle aanpak hebben ontwikkeld.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1 Inleiding

2 Programma

3 Kennisbases

4 Landelijke kennistoetsen

5 Peer-review

6 Financiën

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2015 van het programma *10voordeleraar*. Dit jaarverslag is bedoeld voor alle betrokkenen en belangstellenden die meer willen weten over het programma en de opbrengsten. In dit jaarverslag vindt u informatie over de achtergronden, organisatiestructuur en processen en uiteraard de ontwikkelingen in het verslagjaar. Naast een terugblik kijken we ook vooruit. In december 2015 heeft *Tangram Advies & Onderzoek* een tevredenheidsonderzoek gehouden onder onze doelgroep. De resultaten uit dit onderzoek zijn in kaders opgenomen in het verslag. In kleine artikelen hebben wij reacties of activiteiten opgenomen van betrokkenen bij het programma. Bij het onderdeel landelijke kennistoetsen worden de resultaten gepresenteerd over studiejaar in plaats van kalenderjaren.

Het versterken van de kenniscomponent in de lerarenopleidingen.

De hbo-lerarenopleidingen werken sinds 2008 onder de noemer *10voordeleraar* aan een duurzame kwaliteitsimpuls. In opdracht en met steun van het ministerie van Onderwijs hebben de lerarenopleidingen een systeem van kennisborging ontwikkeld, met als doel de kenniscomponent binnen de opleiding op een hoger niveau te krijgen. Gekozen is voor drie instrumenten: [1. Kennisbases](#) [2. Landelijke kennistoetsen](#) [3. Peer-review](#). In eigen beheer, maar wel met stevig onafhankelijk toezicht. Alle activiteiten voor het versterken van de kenniscomponent zijn ondergebracht in het programma *10voordeleraar*, onder de paraplu van de Vereniging Hogescholen.

Vakdocenten van de lerarenopleidingen vormen de spil van het programma.

Vakdocenten hebben de gezamenlijke regie over cruciale onderdelen. Ze ontwikkelen kennisbases en houden die actueel. Ze construeren landelijke toetsvragen en toetsen. Bij de landelijke kennistoetsen helpen ze de grens van zakken en slagen bepalen. En via peer-review borgen ze via collegiale audits bij elkaar de implementatie van de kennisbasis in het curriculum en het toetsbeleid en -niveau op de individuele lerarenopleidingen. Dit past bij actuele opvattingen over professionaliteit.

Er is een enorme horizontale samenwerking tot stand gekomen.

Binnen het programma werken honderden vakdocenten van verschillende hogescholen structureel samen in redactieteams, normeringspanels, peer-reviewgroepen en kerngroepen herijking. Vakdocenten vinden de discussies die ontstaan een verrijking voor hun vak. De examencommissies van de lerarenopleidingen zijn verenigd in het landelijk overleg examencommissies. Daarnaast zijn er structurele landelijke vakoverleggen ontstaan. Vanuit het werkveld zijn ook nog eens 150 leraren uit het primair en voortgezet onderwijs betrokken bij de normering van de landelijke kennistoetsen. Voor de externe legitimiteit maken ook deskundigen uit de wetenschap deel uit van de processen.

Steeds meer aandacht voor kennisdeling door openheid en transparantie.

In alle lagen van de lerarenopleidingen worden resultaten en *good practices* rondom het programma uitgewisseld: bestuurders, directeuren, vakdocenten en studenten. Zij gaan zowel verticaal als horizontaal met elkaar in gesprek om van elkaar te leren. Door deze kennisdeling kunnen onderlinge verschillen tussen hogescholen waar dat niet gewenst is, opgeheven worden.

Een duurzame kwaliteitsimpuls!

De afgelopen jaren is een stevige basis gelegd voor de borging van de kennisbases door middel van de landelijke kennistoetsen en peer-review. Dit heeft geresulteerd in een duurzame kwaliteitsimpuls wat onder andere erkend wordt door het ministerie, de inspectie, de accreditatieorganisatie, directeuren en vakdocenten.

Op de hoogte blijven?

Het jaarverslag is terug te vinden op www.10voordeleraar.nl. Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen binnen het programma? Abonneert u zich dan op onze nieuwsbrief op www.10voordeleraar.nl/nieuwsbrief.

2 Programma

Onze opdracht

Onze opdracht is een bijdrage leveren aan de vakinhoudelijke kwaliteit van de lerarenopleidingen. In 2008 presenteerde staatssecretaris Van Bijsterveldt de Kwaliteitsagenda voor het opleiden van leraren 2008-2011 *Krachtig Meesterschap*. De Vereniging Hogescholen (destijds HBO-raad) onderschreef de opgenomen doelstellingen gericht op de verhoging van de kwaliteit van de lerarenopleidingen. Eén onderdeel van de kwaliteitsagenda betreft de verbetering van de vakinhoudelijke kwaliteit van de lerarenopleidingen. In bestuurlijke afspraken die de opeenvolgende staatssecretarissen en ministers tussen 2008 en 2014 met de Vereniging Hogescholen hebben gemaakt, is uitgewerkt op welke wijze de lerarenopleidingen de gewenste verbetering van de kwaliteit zouden realiseren.

In overleg met het ministerie kiezen de lerarenopleidingen niet voor toetsing van buitenaf, maar voor eigen beheer. Op deze manier behouden de lerarenopleidingen hun bestuurlijke en professionele autonomie. De lerarenopleidingen hebben drie instrumenten voorgesteld: [1. Kennisbases](#) [2. Kennistoetsen](#) [3. Peer-review](#). De resultaten komen bottom-up en in eigen beheer met de docent als centrale factor tot stand, maar wel met een stevig en onafhankelijk toezicht. Met als uiteindelijk doel dat elke student over dezelfde vakinhoudelijke basiskennis beschikt.

Alle activiteiten voor het versterken van de kenniscomponent in lerarenopleidingen zijn ondergebracht in het programma *10voordeleraar*. Als regievoerder functioneren wij onder de paraplu van de Vereniging Hogescholen. De lerarenopleidingen zijn er uiteraard nauw bij betrokken.

De belangrijkste afspraken:

De belangrijkste afspraken die de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft gemaakt met de Vereniging Hogescholen zijn vastgelegd in *Krachtig Meesterschap*:

[Het eindniveau van de opleidingen wordt duidelijk vastgelegd. Daarvoor ontwikkelen de opleidingen kennisbases en eindtermen](#)

In de periode 2008-2013 is subsidie verstrekt voor de oplevering van de kennisbases voor alle lerarenopleidingen, inclusief de kennisbases generiek tweedegraads, groen, kunstvakken, technisch beroeps- onderwijs, lichamelijke opvoeding, alle

vakmasters en alle pabovakken. Met betrekking tot de toetsing zijn met de minister in de periode 2009-2011 afspraken gemaakt welke tweedegraads-lerarenopleidingen en welke pabo-vakken voor landelijke kennis-toetsing in aanmerking komen. Met de middelen uit twee vervolgsubsidies zijn voor twee pabo-vakken en vijftien tweedegraads-lerarenopleidingen itembanken ontwikkeld.

[De kennisbases worden op onafhankelijke wijze getoetst met examens](#)

De Vereniging Hogescholen heeft in 2009 nadere afspraken gemaakt met het ministerie om de toetsing in eigen beheer te organiseren. Bij de vaststelling van de subsidie

is overeengekomen dat de Vereniging Hogescholen daartoe een voorstel zou uitwerken. In 2012 heeft de minister de schriftelijk instemming verleend voor de werkwijze die in *10voordeleraar* is ontwikkeld om de onafhankelijkheid van de kwaliteit van de toetsen te borgen. In 2010 is eveneens afgesproken dat niet alle lerarenopleidingen landelijke kennis-toetsen zouden afnemen. De borging van de kennisbases en het toetsbeleid van de opleidingen die geen landelijke toetsen hebben, geschiedt aan de hand van een systematiek van (instellingsoverstijgende) peer-review. Ook voor deze activiteit heeft het ministerie subsidie ter beschikking gesteld.

Het ministerie ondersteunt de kwaliteitsverbetering tot en met 2016 met in totaal 25 miljoen euro. Voor een belangrijk deel gaat deze subsidie naar het inzetten van betrokken vakdocenten van de lerarenopleidingen.

Tijdslijn van de uitvoering van onze opdracht:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	v
Onze opdracht										
Ontwikkeling kennisbases										
Implementatie kennisbases										
Ontwikkeling toetsvragen										
Afname kennistoetsen										
Implementatie peer-review										
Herijking kennisbases										

Met succes!

10voordeleraar levert een belangrijke bijdrage aan de verbetering van de kwaliteit van de lerarenopleidingen.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft in de beleidsdoorlichting *Prestaties van leerlingen en studenten omhoog 2010-2014* aan dat de doelstelling om de kenniscomponent te verbeteren, gehaald is en dat het nu geborgd wordt door landelijke kennistoetsen en peer-review. Ook in de voortgangrapportage van de *Lerarenagenda 2013-2020 De leraar maakt het verschil* geeft de minister aan dat het investeren in de landelijke kennisbases en kennistoetsen bijdraagt aan het

verbeteren van de kwaliteit van de lerarenopleidingen en dat het zijn vruchten afwerpt. De activiteiten die de lerarenopleidingen gezamenlijk hebben neergezet in het kader van *10voordeleraar* - de landelijke kennisbases, kennistoetsen en peerreview - zullen worden voortgezet.

Het ADEF geeft in de *Meerjarenagenda ADEF - studiejaar 2015-2016 & 2016-2017* aan dat ze trots zijn dat er veel meer collegiaal overleg is door de samenwerking in de borging van kennisbases en de landelijke kennistoetsen en dat het een sterker inhoudelijk karakter heeft gekregen. Dit heeft een positieve invloed op de kwaliteit van de lerarenopleidingen.

De lerarenopleidingen geven in *Opleiden voor de toekomst - lerarenopleidingen 2015-2018* aan dat ze trots zijn op wat ze met *10voordeleraar* gezamenlijk hebben neergezet in de vorm van centrale kennisbases, kennistoetsen en peerreview. Ze blijven daarin investeren.

In het rapport *Beginnende leraren kijken terug* over de tweedegraads-lerarenopleidingen van de Inspectie van het Onderwijs staat dat 80% van de afgestudeerden tevreden is over de vakkennis die zij hebben opgedaan. De Vereniging Hogescholen geeft in een reactie aan dat deze tevredenheid aangeeft dat de inspanningen van het project *10voordeleraar* succes hebben.

Programmastructuur

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is de subsidieverstrekker.

Vereniging Hogescholen

De Vereniging Hogescholen voert als tegenwoordiger van de gezamenlijke lerarenopleidingen het programma uit en is eindverantwoordelijk voor een juiste besteding van de subsidiegelden en de verantwoording ervan aan het ministerie.

Stuurgroep lerarenopleidingen

Vanaf 2016 zijn de taken van de regiegroep overgenomen door de nieuw ingestelde *Stuurgroep lerarenopleidingen*. De stuurgroep draagt de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de programmadoelen en legt verantwoording af aan de Vereniging Hogescholen.

Programmabureau 10voordeleraar

Als programmabureau faciliteren wij de lerarenopleidingen bij de uitvoering van

het programma. Binnen het team zijn inhouds- en procesdeskundigen werkzaam, voor een deel gedetacheerd vanuit lerarenopleidingen. We bewaken het tijdsplan, kwaliteit en budget. Wij ondersteunen bij de ontwikkeling en herijking van de kennisbases, de ontwikkeling van toetsvragen en toetsen, de afname van de kennistoetsen, de totstandkoming en verstrekking van de uitslag en de implementatie van peer-review. We organiseren regelmatig bijeenkomsten voor vakdocenten in het kader van kennisdeling en deskundigheidsbevordering. Het komend jaar staat de intensivering van de kennisdeling, onder andere door de uitwisseling van *good practices*, op alle niveaus hoog op de agenda. Daarnaast coördineren wij de bestuurlijke besluitvorming en de afstemming op het niveau van de directeuren van de lerarenopleidingen. En verder ondersteunen wij de verantwoording in de richting van de subsidieverstrekker, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

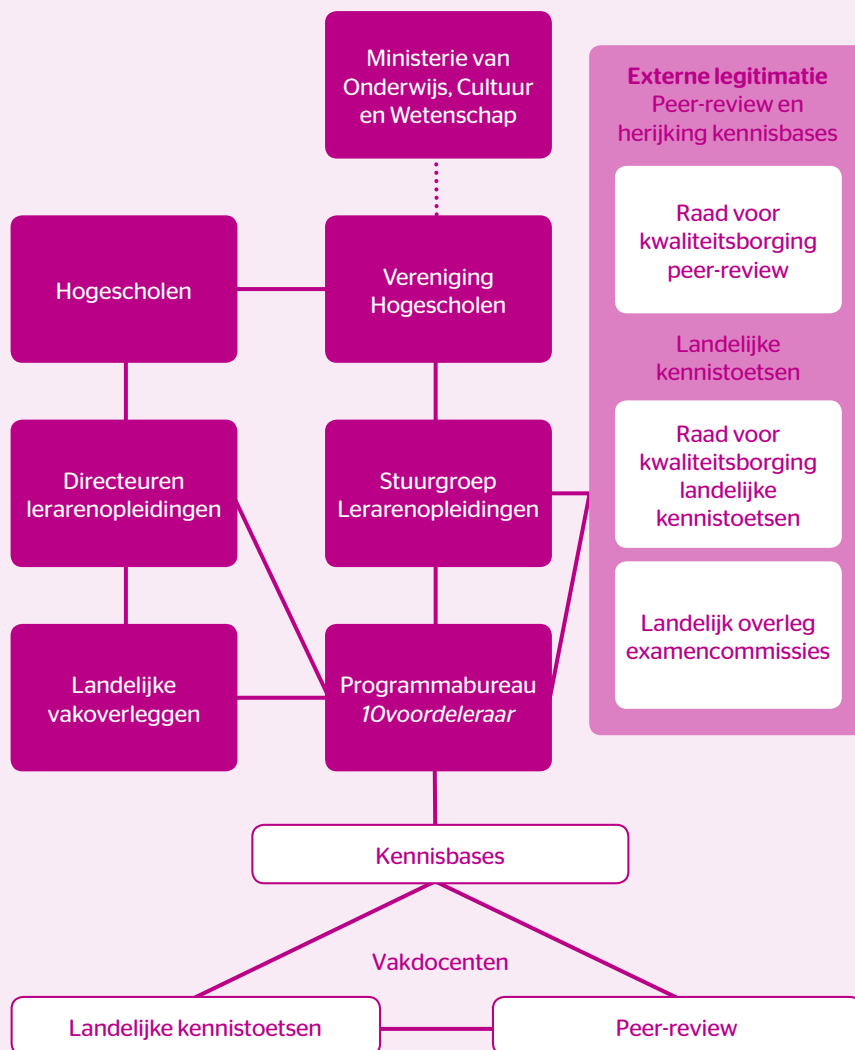
Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen

De kwaliteitsborging van de landelijke kennistoetsen is extern belegd bij de onafhankelijke *Raad voor kwaliteitsborging* (voorheen *Raad van advies*) *landelijke kennistoetsen*. Dit orgaan is in 2011 ingesteld door de Vereniging Hogescholen. In deze raad hebben vijf hoogleraren zitting op het gebied van toetsing, toetsbeoordeling en de vakinhouden *Nederlandse taal* en *Rekenen-wiskunde*. Ze adviseren, initiëren en interveniëren in de richting van de stuurgroep en andere direct betrokkenen over uiteenlopende kwaliteitsaangelegenheden met betrekking tot de landelijke kennistoetsing. Daarnaast bepalen zij de cesuurmethode waarmee de landelijke normering tot stand komt en controleren zij de uitkomsten van deze methode bij elke toets. Op deze wijze keuren ze voor elke landelijke kennistoets de cesuur goed. Daarnaast werken de leden 'hands-on' mee aan de ontwikkeling van een succesvolle aanpak.

Raad voor kwaliteitsborging peer-review

De kwaliteitsborging rondom peer-review is extern belegd bij de onafhankelijke *Raad voor*

Programmastructuur op hoofdlijnen per 1 januari 2016:

kwaliteitsborging (voorheen *Raad van advies*) *peer-review*. Dit orgaan is in 2014 ingesteld door de Vereniging Hogescholen. Ze hebben als taak om vanuit een onafhankelijke positie te bevorderen dat de projectdoelstellingen gerealiseerd worden. De raad adviseert de stuurgroep en het programmamanagement over de (borging van de) kwaliteit van de peer-reviewactiviteiten en doet aanbevelingen over de aanpak, procesgang en uitkomsten. Ze treden daarbij op als klankbordgroep voor projectmanagement en de gezamenlijke peer-reviewgroepen. De leden bezitten deskundigheid op het gebied van de hbo-lerarenopleidingen, het wetenschappelijk gebruik van peer-review, de praktische toepassing van peer-review bij lerarenopleidingen en op het gebied van professionalisering van docenten en/of kwaliteitszorg. Alle leden zijn intensief betrokken bij de ontwikkeling van peer-review bij de lerarenopleidingen en werken 'hands-on' mee aan de ontwikkeling van een succesvolle aanpak. Daarnaast geeft de raad gevraagd en ongevraagd advies op het herijkingsplan en de bijbehorende processen en hebben zij zitting in de vast-stellingscommissie voor de herijking van de kennisbases.

Landelijk overleg examencommissies

De examencommissies van de lerarenopleidingen zijn vanaf het prille begin nauw betrokken bij de landelijke kennistoetsen. De wettelijke positie van de examencommissies ten aanzien van de beoordeling van de kwaliteit van de toetsen maakt hen een belangrijke partner in de borging van kwaliteit en in het toezicht op de regels die bij de afname in acht moeten worden genomen. Alle examencommissies van de pabo's en tweedegraads-lerarenopleidingen hebben een vertegenwoordiger in het *Landelijk overleg examencommissies*. De leden dragen zorg voor landelijke eenduidigheid in afspraken en regels met betrekking tot de landelijke kennistoetsen. Daarnaast hebben ze een belangrijke rol in het borgen van de kwaliteit van de stappen in het proces van cesuurbepaling. Het landelijk overleg examencommissies is in 2015 vier keer bijeen gekomen en heeft ook een tweedaagse belegd. Het overleg heeft een zelfstandige positie en ontvangt vanuit ons programma financiële ondersteuning.

Directeurenoverleg

De directeuren cq. opleidingscoördinatoren van pabo's, tweedegraads- en de eerstegraads-

lerarenopleidingen hebben elk een eigen overleg: LOBO (pabo), LOVM (vakmasters), KVDO (kunstvakdocenten), LOLET (techniek), ALOCO (lichamelijke opvoeding) en ADEF (tweedegraads). Wij maken met deze overleggen afspraken over bijvoorbeeld de inzet van vakdocenten voor het programma.

Landelijke vakoverleggen

Diverse tweedegraads-lerarenopleidingen hebben zogenaamde vakoverleggen ingericht waarin vakdocenten met elkaar ontwikkelingen op onder andere het gebied van kennisbasis en kennistoets van het vak bespreken. In het *Landelijk vakoverleg* is iedere instelling door een vakdocent vertegenwoordigd. Deze vakoverleggen zijn verantwoordelijk voor onderhoud en legitimatie van de kennisbasis. Steeds meer zoeken wij rechtstreeks aansluiting met deze landelijke vakoverleggen. Ook met de bestaande netwerken van de pabodocenten *Rekenen-wiskunde* en *Nederlandse taal* is regelmatige uitwisseling van ervaringen. De kennisbases en landelijke kennistoetsen zijn daar inmiddels onderdeel van de discussie in de netwerken Elwier en Leoned. Op deze manier kunnen wij sneller schakelen en beter inspringen op vragen en wensen die er spelen.

Interview met Yvonne Visser, voorzitter ADEF

Yvonne Visser blikt vooruit

Yvonne Visser is sinds 2014 voorzitter van het landelijke collegiale overleg ADEF, het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten. In dit overleg versterken lerarenopleidingen elkaar in de gezamenlijke ambitie om de best mogelijke leraar op te leiden. ADEF werkt nauw samen met *10voordeleraar* aan de ontwikkeling van de toetsitembanken en de kennisbases.

"ADEF is een overleg van zo'n vijftien directeuren en leidinggevenden van de verschillende lerarenopleidingen in Nederland. In dit overleg zetten wij ons in voor de kwaliteit van de lerarenopleidingen. *10voordeleraar* is binnen die thema's een belangrijk agendapunt. ADEF faciliteert bijvoorbeeld de landelijke vakoverleggen. Dit is een overleg van de docenten per vakgebied, waarin elke betrokken instelling is vertegenwoordigd. Zij houden zich, onder andere, bezig met de kwaliteitsborging van de vakinhoud. De voorlopers van de landelijke vakoverleggen zijn betrokken geweest bij

het opstellen van de diverse kennisbases. Binnen ADEF is elk lid verantwoordelijk voor één of meer landelijke vakoverleggen waardoor, indien nodig, de lijnen kort zijn.

ADEF vindt de kwaliteitsborging van de kennisbases en landelijke kennistoetsen belangrijk. Daarom werken we intensief samen met de *10voordeleraar*-organisatie en faciliteren we dergelijke processen. Onder andere door het (samen) ontwikkelen van een structurele oplossing voor de bemensing van de normeringspanels en het aandragen van docenten voor de constructieteams; de teams die de toetsitems maken. Ook zijn we direct betrokken bij het benoemen van de voorzitter van de vakcommissie die in elk constructieteam een belangrijke rol speelt.

Wat ons betreft is het belangrijk om met elkaar kritisch te kijken naar de landelijke kennistoetsen: vorm en inhoud. Er is inmiddels een hoop bereikt, maar het is goed om eens stil te staan bij de toekomst: Wat hebben we de komende jaren nodig om de kwaliteit te verbeteren en te borgen. Bij sommige vakken wordt de huidige toetsvorm niet als ideaal ervaren, maar is ook

nog niet duidelijk wat het alternatief zou kunnen zijn. We merken ook dat het gevaar van het zogenoemde 'teaching to the test' kan ontstaan, waarbij studenten alleen nog studeren om de toets te halen. Voldoende onderwerpen voor een nadere reflectie. Daarnaast zijn we bezig met alweer de volgende omvangrijk stap (en werkzaamheden) in het project: herijking van de kennisbases. Voorlopig staat er wat *10voordeleraar* betreft dus nog genoeg op de agenda!".

Bron: Nieuwsbrief 10voordeleraar, www.10voordeleraar.nl.

3 Kennisbases

Achtergrond

De kennisbases beschrijven voor alle vakgebieden de minimale noodzakelijke kennis die de student aan het eind van zijn opleiding moet beheersen. In de periode 2008-2011 hebben vakdocenten over de volle breedte van de lerarenopleidingen gezamenlijk de kennisbases ontwikkeld. Het afnemende scholenveld en externe deskundigen - vooral uit de wetenschap - hebben bijgedragen aan de legitimering van de inhoud van kennisbases. In totaal zijn 61 kennisbases opgesteld. De opleidingen hebben vanaf 2010 de kennisbases geïmplementeerd in de curricula. Vakinhoudelijke veranderingen, maatschappelijke ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht maken het wenselijk dat iedere kennisbasis met enige regelmaat wordt beoordeeld op de inhoud en waar nodig aangepast. Inmiddels is het alweer enkele jaren geleden dat de kennisbases opgesteld zijn en is het tijd om ze te herijken.

Publicaties die raken aan de implementatie van de kennisbasis *Rekenen-wiskunde van de pabo*

Boersma, G. (2015). Wiskunde en didactiek op de pabo in samenhang (unpublished master thesis). Nijmegen: HAN
Gerard Boersma laat zien dat werken aan de kennisbasis rekenen-wiskunde en het verwerven van didactiek geïntegreerd kan gebeuren. Wel stelt dit eisen aan de (wiskundige) kwaliteiten van de opleider.

Kool, M. & Keijzer, R. (2015). Excellent student teachers of a Dutch teacher education institute for primary education develop their ability to create mathematical problems. In: G. Makrides (red). EAPRIL Conference Proceedings (November 26-28, 2014 Nicosia, Cyprus), 160-177.

Marjolein Kool en Ronald Keijzer laten zien hoe excellente studenten werken aan oefenopgaven voor de kennisbasistoets. We brengen het leerproces van deze excellente studenten in beeld en zien dat we de studenten tot behoorlijke prestaties weten uit te dagen, zolang we dat doen in een veilige, uitdagende omgeving.

Keijzer, R. (2015). Changing the pass mark for the mathematics entrance test. In: G. Makrides (red). EAPRIL Conference Proceedings (November 26-28, 2014 Nicosia, Cyprus), 254-269

Kool, M. & Keijzer, R. (2015). Excellentie op de pabo, balans tussen uitdagen en ondersteunen. Tijdschrift voor Lerarenopleiders, 36(2), 47-59

Marjolein Kool en Ronald Keijzer laat zien dat als de eisen verhoogd worden voor de

Wiscat (met het oog op de kennisbasistoets), dat alle betrokkenen zich hierop richten (studenten, opleiders, etc) en dat het resultaat is dat studenten een hoger niveau halen.

Keijzer, R. (2015). Studielast rekenen-wiskunde: ontwikkeling 2009-2015. Reken-wiskunde-onderwijs: onderzoek, ontwikkeling, praktijk, 34, 55-61.

Ronald Keijzer laat zien dat de verschillen tussen opleidingen ten aanzien van rekenen-wiskunde in de hele periode 2009-2015 groot zijn. De (gemiddelde) studielast voor rekenen-wiskunde nam toe in de periode 2009-2013 en nam af in de periode 2013-2015. Vanwege de grote verschillen tussen de opleidingen zegt dit overigens weinig over afzonderlijke opleidingen.

Ontwikkelingen

Ontwikkelen Kennisbasis 2.0

Het doel is om de kennisbases te herijken op zowel de inhoud als op het niveau van de vakkennis. Ook de breedte van de vakkennis is van belang, zodat de kennisbasis het desbetreffende werkterrein (basisonderwijs, tweedegraadsgebied, eerstegraadsgebied) van de toekomstige leraar geheel dekt. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen kennis van het schoolvak en kennis van de 'vakdiscipline'. Een ander aandachtspunt is de doorgaande leerlijnen naar de vakmasters. Op dit moment bestaat er een grote diversiteit tussen de structuren en inhouden van de huidige kennisbases. Het streven is om daar waar mogelijk te komen tot standaardisering en samenhang van de kennisbases binnen het cluster en/of relevante vakken die inhoudelijk en vakoverstijgende verwantschap kennen. Het SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, is bereid gevonden de kerngroepen bij het ontwikkelen van de 'Kennisbasis 2.0' van advies te voorzien.

Uit het jaarverslag van de Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen

In het studiejaar 2015-2016 zullen de tweedegraads-lerarenopleidingen starten met het herijken van hun kennisbases. De huidige kennisbases van de opleidingen zijn in 2009 opgeleverd. Het spreekt voor zich dat vakinhoudelijke veranderingen, maatschappelijke ontwikkelingen en voortschrijdend inzicht het wenselijk maken dat de kennisbasis met enige regelmaat herijkt worden. De term 'herijken' wekt echter de indruk dat de lerarenopleidingen de gehele kennisbasis grondig willen aanpakken. In onze opvatting zal er veel eerder sprake zijn van actualisering en verbetering van de niveau-aanduiding en een verduidelijking van de inhoud. Dit proces zou in relatief korte tijd plaats kunnen vinden.

Een urgent verbeterpunt waarvoor wij aandacht vragen is het (her)definiëren van het kennisniveau. Wij constateren dat in de kennisbases die in 2009 zijn opgesteld dit niveau niet in alle gevallen helder staat beschreven. Het gaat daarbij over het onderscheid tussen kennis van het schoolvak (zoals in de onderbouw wordt onderwezen) en kennis van de vakdiscipline. Temeer daar de tweedegraads-bevoegdheid/hbo-bachelor-diploma een doorstroomrecht geeft naar een eerstegraads bevoegdheid/masteropleiding is het van belang het niveau van de vakdiscipline helder te benoemen. Wij verwachten dat veel ruis wordt weggenomen ten aanzien van de landelijke kennistoetsen als er meer helderheid ontstaat over het gevraagde kennisniveau.

Bij aanvang van de ontwikkeling van de landelijke kennistoetsen hebben lerarenopleidingen verschillende keuzes gemaakt over het wel of niet toetsen van bepaalde

domeinen. Deze keuzes zijn destijds niet beargumenteerd. Zo verbaast het dat bijvoorbeeld de lerarenopleidingen Nederlands belangrijke domeinen niet landelijk borgen, terwijl de lerarenopleidingen vreemde talen (deels via internationale examens) alle domeinen uit hun kennisbasis wel landelijk borgen. Ook de landelijke kennistoets Nederlandse taal voor de pabo toetst domeinen die in de landelijke kennistoets Nederlands voor de tweedegraads-lerarenopleidingen niet zijn opgenomen. De aanzienlijke verschillen die er nu bestaan tussen opleidingen, dat wil zeggen tussen het aantal domeinen dat in de landelijke kennistoets opgenomen is, moet na de actualisering van de kennisbases heroverwogen en meer met elkaar in lijn gebracht worden.

Bron: Jaarverslag Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen, periode 2014-2015

Pilot bèta-cluster

De herijking is gefaseerd opgepakt. In eerste instantie beperkt het project zich tot de tweedegraadsvakken van het alfa-, bèta- en gamma-cluster. Er is gekozen voor een clusterwijze aanpak. In oktober 2015 zijn vakdocenten gestart met een pilot voor het herijkingsproces voor het bèta-cluster van de tweedegraadslerarenopleidingen met een landelijke kennistoets. Het gaat hierbij om de kennisbases *Wiskunde*, *Natuurkunde*, *Scheikunde* en *Biologie*. Later is hier het vak *Techniek*, dat geen landelijke toets kent, aan toegevoegd vanwege de inhoudelijke verwantschap.

Fasering herijkingsproces

In maart 2016 volgen dan het alfa- en gamma-cluster van de tweedegraads-lerarenopleidingen. Voor alle tweedegraadsvakken streven wij ernaar dat de herijkingswensen voor het eind van studiejaar 2015-2016 bekend en vastgesteld zijn.

De pabo-vakken zullen de herijking van de kennisbases *Nederlandse taal* en *Rekenen-wiskunde* in de tweede helft van 2015-2016 oppakken. Verder wordt met de start van de peer-review van de pabo-vakken *Aardrijkskunde*, *Geschiedenis* en *Natuur & Techniek*, die in de tweede helft van 2016 is voorzien ook de herijking van deze vakken meegenomen. Ook zal hier de generieke kennisbasis snel ter hand worden genomen. De overige lerarenopleidingen zullen later in 2016 volgen met het verzamelen van de herijkingswensen.

Uit het tevredenheidsonderzoek van Tangram Advies & Onderzoek

Vrijwel alle docenten van zowel tweedegraads-lerarenopleiding (92%) als pabo (93%) weten goed wat er in de kennisbasis staat en dit is gestegen ten opzichte van eerdere jaren (2011 - 75%, 2013 - 84%). Dit resultaat laat zien dat de docenten de kennisbasis als uitgangspunt inmiddels breed

aanvaarden. Docenten vinden het een goed tot redelijk instrument om kwaliteitsverbetering tot stand te brengen. Ze geven aan dat de kennisbasis op alle opleidingen zijn geïmplementeerd. Aan de andere kant twijfelen docenten wel of het voldoende is geïmplementeerd om 80% van de studenten in één keer te laten slagen. De inhoud wordt over het algemeen positief beoordeeld. Een groep docenten van de tweede-

graads-lerarenopleidingen geeft aan dat het kennisniveau niet duidelijk is omschreven. De wens van zowel pabo- als tweedegraads-lerarendocenten is groot om de kennisbases te updaten. Het herijkingsproces voorziet dan ook in een behoefte.

Bron: Monitor 10voordeleraar 2011-2015 van Tangram Advies & Onderzoek

Proces

Herijkingsproces kennisbases

De kerngroepen herijking kennisbases vormen de spil in het herijkingstraject. Voor elke kennisbasis die herijkt wordt, is een kerngroep samengesteld, bestaande uit vier vakdocenten van verschillende opleidingen. Het proces is zodanig vormgegeven dat iedereen die betrokken is bij een vak mee kan denken over de samenstelling van de kennisbasis, zodat er een breed draagvlak ontstaat. De kennisbases moeten uiteindelijk in overeenstemming zijn met landelijke eisen en gevalideerd worden door externen. Uiteindelijk ontstaat er een methodiek om in de toekomst systematisch kennisbases te herijken. De apart ingestelde *Stuurgroep herijking kennisbases* monitort het herijkingsproces en stuurt zo nodig bij. Het herijkingsproces is opgedeeld in vijf fases:

Fases herijkingsproces kennisbases:

Fase 1

Herijkingswensen opstellen (inhoud, niveau, onderlinge afstemming tussen kennisbases).

Fase 2

Herschrijven kennisbasis.

Fase 3

Vertaling van de geactualiseerde kennisbasis naar de toetsmatrijs, inclusief verantwoorde beslissing over de domeinen die landelijk getoetst worden en de wijze waarop de overige domeinen geborgd worden.

*Fase 4 **

Screenen van bestaande toetsitems van de landelijke kennistoets op basis van de geactualiseerde kennisbasis en de vertaalde toetsmatrijs en daar waar nodig aanpassingen doorvoeren.

Fase 5

Beschrijving toekomstige methodiek herijking.

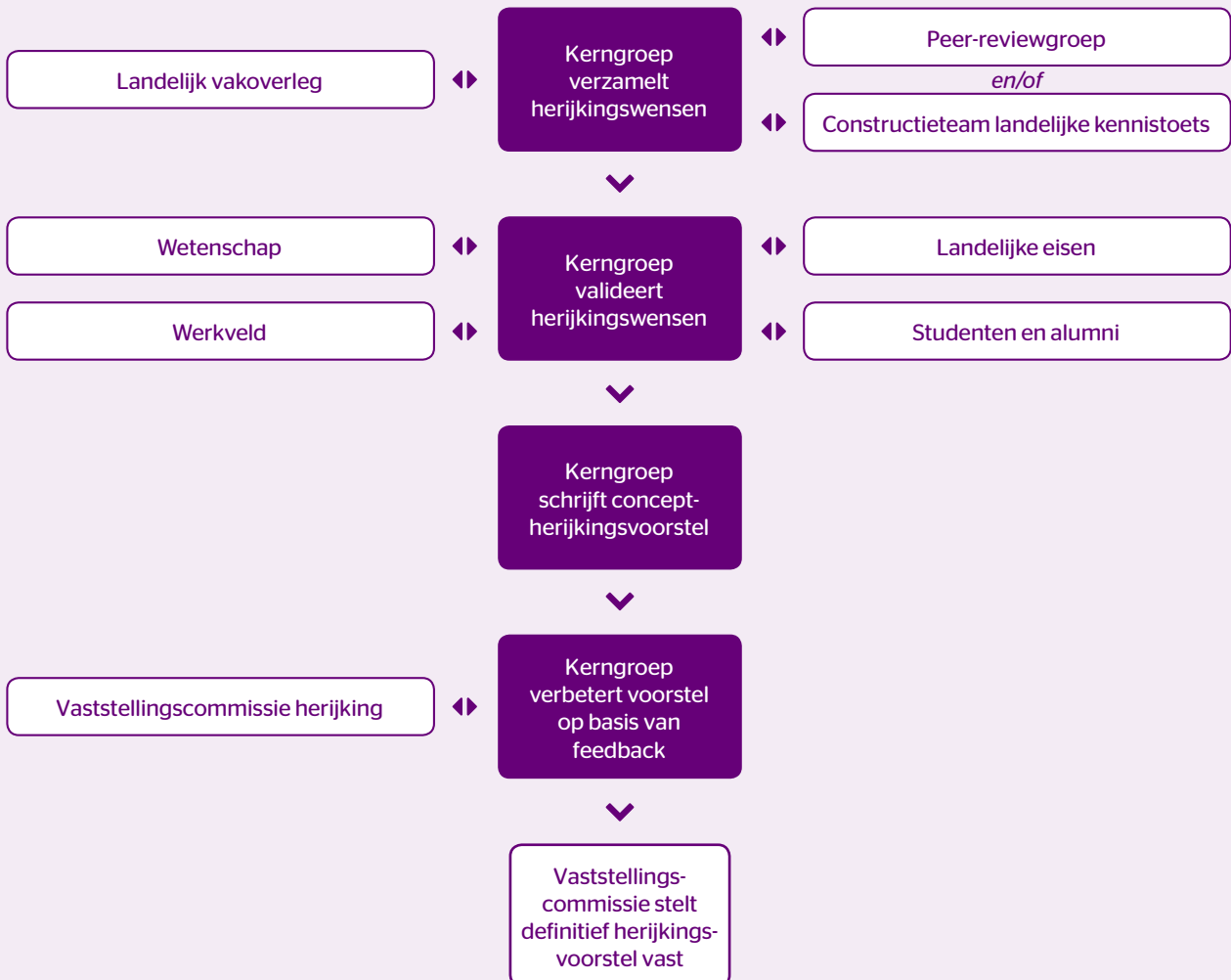
** Fase 4 geldt alleen voor de vakken die een landelijke kennistoets kennen.*

Oplevering van het herijkingsvoorstel

Het bèta-cluster bevindt zich in fase 1. Dit bestaat uit het opleveren van een herijkingsvoorstel, oftewel een beschrijving en motivatie van voorgestelde aanpassingen op het gebied van inhoud, niveau en breedte.

De herijkingswensen worden samengesteld op basis van ideeën, wensen en ontwikkelingen die effect hebben op de noodzakelijke vakkennis en vakdidactische kennis van de aankomende leraar. De kerngroepen consulteren collega-docenten uit de landelijke vakoverleggen, de constructieteams van de landelijke kennistoetsen en/of de peer-reviewgroepen en studenten en alumni. Aan iedereen die bij het vak betrokken is, wordt ook gevraagd om zelf met input te komen. Dit verwerken de kerngroepen tot een coherent herijkingsvoorstel. Hierbij worden de herijkingswensen ook getoetst aan de laatste wetenschappelijke inzichten van het vak, de ontwikkelingen in het werkveld en veranderingen op het gebied van beleid. Uiteindelijk schrijven de kerngroepen een definitief herijkingsvoorstel, dat vervolgens vastgesteld moet worden door de *Vaststellingscommissie herijking kennisbases*. Hun specifieke taak is om toe te zien dat de (vastgestelde) procedure juist is gevolgd. Zo kijken ze bijvoorbeeld of alle belanghebbenden afdoende zijn gehoord en of de gemaakte keuzes voldoende zijn toegelicht.

Processchema Fase 1: opstellen herijkingsvoorstel

4 Landelijke kennistoets

Achtergrond

Vanaf mei 2013 neemt de pabo landelijke kennistoetsen af voor twee vakken. Bij de tweedegraads-lerarenopleidingen gaat het vanaf het studiejaar 2013-2014 om acht landelijke kennistoetsen en vanaf het studiejaar 2014-2015 zijn daar nog zeven landelijke kennistoetsen bijgekomen. De landelijke kennistoetsen worden geconstrueerd op basis van de kennisbases. De hogescholen hanteren landelijke regels en voorwaarden rondom deelname en afname van de landelijke kennistoets om het uniforme karakter te waarborgen. Deze zijn onder andere opgenomen in het *Onderwijs- en examenreglement landelijke kennistoetsen lerarenopleidingen*.

Overzicht kennisbases geborgd met een landelijke kennistoets:

<i>Vanaf studiejaar 2013-2014</i>	<i>Vanaf studiejaar 2014-2015</i>
Tweedegraads-lerarenopleiding (eerste groep)	Tweedegraads-lerarenopleiding (tweede groep)
Aardrijkskunde	Biologie
Algemene economie	Duits
Bedrijfseconomie	Frans
Engels	Gezondheidszorg en welzijn
Geschiedenis	Maatschappijleer
Natuurkunde	Omgangskunde *
Nederlands	Scheikunde
Wiskunde	
Pabo	
Nederlandse taal	
Rekenen-wiskunde	

* Kennisbasis Omgangskunde wordt deels geborgd door peer-review.

In 2015 werkten zo'n 180 vakdocenten en 30 wetenschappers en toetsdeskundigen mee aan de ontwikkeling van toetsvragen voor de landelijke kennistoetsen. Op basis van de kennisbasis is een toetsmatrijs opgesteld, waarin is vastgelegd welke domeinen getoetst worden met een landelijke kennistoets en wat de verdeling van de vragen per kennisdomein is. De matrijs vormt dan ook de basis voor de samenstelling van iedere toets.

Voor de lerarenopleidingen *Engels*, *Duits*, *Frans* en *Spaans* wordt in het kader van *10voordeleraar* een internationale taaltoetsen verplicht afgenomen als onderdeel van de borging van de kennisbases. Voor de tweedegraads-lerarenopleiding *Engels* is een internationale taaltoets al sinds het studiejaar 2013-2014 een landelijk verplicht onderdeel van de taalvaardigheid van de kennisbasis. Sinds het schooljaar 2015-2016 is er ook voor de tweedegraads-lerarenopleidingen *Duits*, *Frans* en *Spaans* een verplichte afname van een internationale taaltoets. Voor *Engels*, *Duits* en *Frans* wordt deze afgenomen naast een landelijke kennistoets. Voor *Spaans* is er geen landelijke kennistoets. Ook deze taaltoetsen hebben een landelijk bepaalde cesuur.

Overzicht verplichte internationale taaltoetsen in het kader van de borging van de kennisbases binnen de tweedegraads-lerarenopleidingen:

Vanaf studiejaar 2013-2014

Engels
Certificate of Proficiency in English (CPE)

Vanaf studiejaar 2015-2016

Duits
GoetheZertifikat
Frans
Test de Connaissance du Français (TCF)
Spaans
Diploma de Español como Lengua Extranjera (DELE)

Proces toetsvraagontwikkeling

Het constructieteam vormt de spil van het vraagproces. Voor ieder toetsvak bestaat dit team uit een redactieteam met vakdocenten (hoofdredacteur en redacteurs) voor het ontwikkelen van toetsvragen en een vakcommissie (voorzitter uit de wetenschap en leden), een taalcorrector en een toetsdeskundige die de toetsvragen beoordelen. Zo borgen wij dat alle vragen inhoudelijk en toetstechnisch kloppen. Binnen dit team worden ook de toetsen samengesteld. Wij ondersteunen de constructieteams, onder meer in het op tijd gereed hebben van voldoende vragen voor een toets bij diverse vakken. De vraagontwikkeling vindt plaats in een door ons zelf ingerichte afgeschermd en digitale werkomgeving in het toetssysteem Questionmark Perception (QMP). Zo kunnen de betrokkenen op een veilige en efficiënte manier met elkaar communiceren.

Processchema opstellen toetsvragen

Redacteur

De redacteur is de vraagontwikkelaar en stelt onder leiding van de hoofdredacteur de toetsvragen op en reviseert toetsvragen na feedback. Daarnaast geeft de redacteur collegiaal advies op vragen van andere redactieleden en vragen ze advies aan de vakcommissies en het kwaliteitspanellid.

Hoofdredacteur

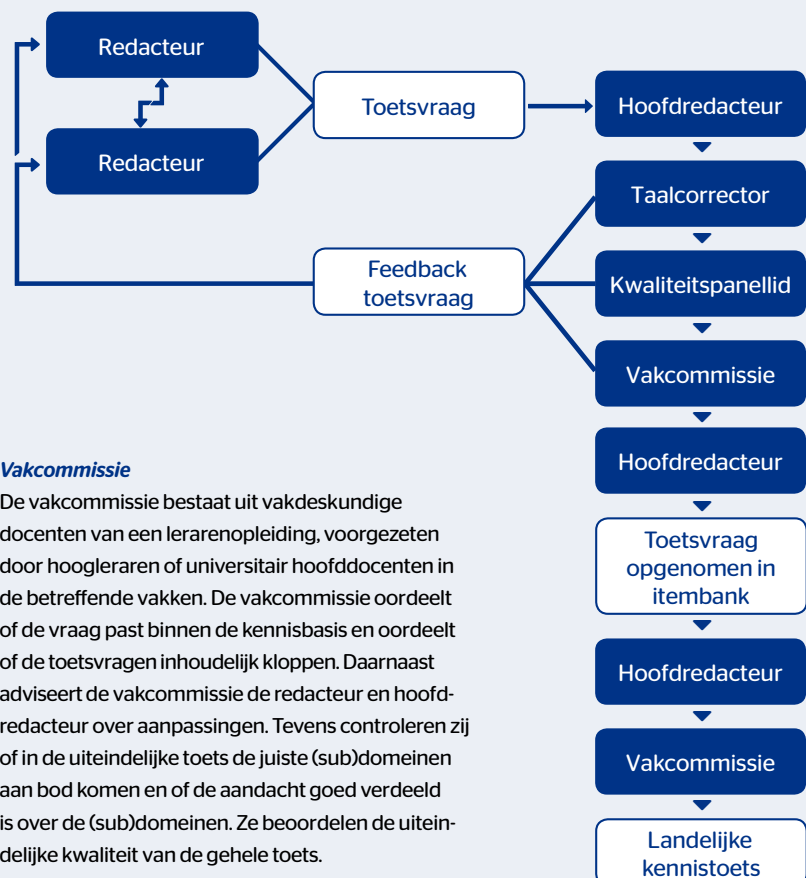
De hoofdredacteur stuurt de redactie aan en beoordeelt de vragen van de redacteurs. Hij zet goedgekeurde vragen klaar voor plaatsing in de itembank en stelt de uiteindelijke toets samen. Daarnaast coördineert de hoofdredacteur de revisie van vragen waarvan na de toetsafname is gebleken dat de vragen nog niet geschikt zijn voor hergebruik. De hoofdredacteur initieert ook kwaliteitsverbeteringen in het toetsvraagontwikkelproces.

Taalcorrector

De taalcorrector is de taalspecialist en corrigeert vragen op juist gebruik van spelling en grammatica. Tevens corrigeert de taalcorrector de lay-out van de vraag.

Kwaliteitspanellid

Het kwaliteitspanel bestaat uit toetstechnische deskundige die de stappen in het proces bewaken. Per vak is er een kwaliteitspanellid dat de toetstechnische kwaliteit van elke vraag beoordeelt. Daarnaast geven ze advies aan de redacteurs voor het helder formuleren van de juiste vragen.

Vakcommissie

De vakcommissie bestaat uit vakdeskundige docenten van een lerarenopleiding, voorgezeten door hoogleraren of universitair hoofddocenten in de betreffende vakken. De vakcommissie oordeelt of de vraag past binnen de kennisbasis en oordeelt of de toetsvragen inhoudelijk kloppen. Daarnaast adviseert de vakcommissie de redacteur en hoofdredacteur over aanpassingen. Tevens controleren zij of in de uiteindelijke toets de juiste (sub)domeinen aan bod komen en of de aandacht goed verdeeld is over de (sub)domeinen. Ze beoordelen de uiteindelijke kwaliteit van de gehele toets.

Landelijke itembank

De landelijke itembank bevat alle vragen van een vak die het hele kwaliteitsproces hebben doorlopen en (her)gebruikt kunnen worden voor een toets.

Proces toetsuitslag

Nadat een landelijke kennistoets door de studenten is gemaakt, volgt het proces van normering. De cesuurbepaling van de toets vindt zorgvuldig plaats.

Processchema toetsuitslag

Psychometrische analyse

Nadat de toets gemaakt is vindt een voorlopige psychometrische analyse plaats. Eerst wordt de betrouwbaarheid van de toets beoordeeld en worden de psychometrische eigenschappen van iedere vraag afzonderlijk berekend. Er zijn vastgestelde eigenschappen waarbinnen de toetsvragen moeten vallen. Vragen die afwijkende statistieken vertonen worden gesignaleerd voor de data-analysebijeenkomst.

Cesuurbepaling

Het normeringspanel bepaalt aan de hand van een wetenschappelijke methode de moeilijkheidsgraad van de toets. Voor de landelijke kennistoetsen van de pabo's wordt de Hofstee-methode gebruikt. Voor de tweedegraads-lerarenopleidingen de Angoff-methode. Hieruit volgt een cesuuradvies. Normeringspanelleden hebben ook de mogelijkheid om inhoudelijke opmerkingen te maken over de toetsvragen. Deze worden na afloop van het normeringspanel meegenomen naar het data-analysegesprek. De normeringspanels bestaan minimaal uit vier vakdocenten en vier leraren uit het werkveld.

Data-analyse

Uit de psychometrische analyse en de bijeenkomst van het normeringspanel komt een aantal vragen naar voren met afwijkende statistieken. Tijdens de data-analyse bekijken de hoofdredacteur en de projectleider van *10voordeleraar* al deze vragen opnieuw. Mocht er aanleiding voor zijn, dan kan een vraag achteraf uit de toets gehaald worden of kan er nog een extra alternatief goed gerekend worden. Dus het definitief vaststellen van de toets gebeurt na de data-analyse, waarbij de inhoudelijke input van de normeringspanelleden mee worden genomen.

Goedkeuring

Het cesuuradvies wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de *Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen*. Zij beoordelen of de statistische uitkomsten conform de procedure zijn en of de uitkomsten verdedigbaar zijn.

Vaststelling cesuur

Uit het midden van het *Landelijk overleg examencommissies* zijn twee zogenaamde vaststellingscommissies gevormd. Eén voor de pabo's en één voor de tweedegraads-lerarenopleidingen. De vaststellingscommissie controleert of de voorgeschreven procedures rondom de uitslagbepaling zorgvuldig zijn doorlopen en stellen vervolgens de cesuur definitief vast.

Uitslagverstrekking

Nadat de vaststellingscommissie de cesuur vastgesteld heeft, berekent *10voordeleraar* de cijfers. De lijst met het cijfer en de domeinscores van elke student wordt geplaatst op het beveiligde extranet voor toetsafnamecoördinatoren. Bij deze cijferlijst is ook het landelijk gemiddelde per domein bijgevoegd. De toetsafnamecoördinator van de hogeschool zorgt ervoor dat de uitslag bij de student en de betreffende vakdocenten komt.

Inzage en beroep

De student kan zijn gemaakte toets onder examencondities inzien. Dit wordt door *10voordeleraar* georganiseerd. De student die het niet met de uitslag eens is kan in beroep gaan bij de eigen opleiding, overeenkomstig de procedure die geldt voor alle tentamens en examens. De 'eigen' examencommissie neemt een besluit.

Interview met Anneli Schaufeli, hoofdredacteur

De hoofdredacteur

Anneli Schaufeli werkt bij de Hogeschool Arnhem-Nijmegen, waar zij aan de pabo taaldidactiek geeft. Zij is daarnaast al sinds het prille begin bij 10voordeleraar betrokken, eerst als ontwikkelaar van de kennisbasis bij het Landelijk Expertisecentrum Nederlands en Diversiteit (Leoned). Sinds 2009 is zij hoofdredacteur Nederlandse taal. Zij is degene die het proces van het maken van vragen van de redactie coördineert, zowel organisatorisch als inhoudelijk. Ook heeft zij de beslissende stem in de data-analyse die na de toetsafname plaatsvindt.

“Als hoofdredacteur monitor je het hele proces van vragen maken en ben je de spil tussen de redactie en de andere spelers in het vraagproductieproces, zoals het kwaliteitspanelid, de taalcorrector en de vakcommissie. In feite bekijk je welke acties er ondernomen moeten worden om ervoor te zorgen dat een vraag een goede toetsvraag wordt. De redactie bestaat uit vier leden die vragen maken. De hoofdredacteur maakt geen vragen, maar zorgt ervoor dat duidelijk is welke vragen er gemaakt moeten worden en door wie. Ook inhoudelijk is de hoofdredacteur eindverantwoordelijk. Dat betekent dat ik elke vraag moet bekijken. Naast het coördineren van het vragen maken ben ik als hoofdredacteur ook degene die de toets samenstelt. Ik zorg ervoor dat

op een gegeven datum de toets inhoudelijk klaarstaat en dat hij voldoet aan de toetsmatrjjs, de blauwdruk van de toets.

Na de toets kijk ik op basis van de psychometrische analyse per vraag, of item, of die gemeten heeft wat er gemeten moest worden. Dat is de data-analyse. We beslissen dan of afwijkende items in de toets kunnen blijven of verwijderd moeten worden. Een item kan een afwijkende p-waarde of rir-waarde hebben. De p-waarde laat zien hoe moeilijk of makkelijk een vraag gevonden wordt. De rir-waarde laat de correlatie zien tussen dat item en de rest van de items in de toets. Een negatieve rir is vreemd, dan hebben de algemeen goed scorende studenten de vraag slecht gemaakt en is er mogelijk iets met het item aan de hand. Een vraag die afwijkende waardes heeft, bekijken we nader. Het kan zijn dat we een ander antwoord goed moeten rekenen, maar ook dat een vraag geheel uit de toets verwijderd moet worden. Items die uit de toets vallen, tellen niet mee voor de uitslagbepaling, maar we kunnen ze wel herschrijven voor later gebruik.

De data-analyse zie ik als een extra kwaliteitsslag achteraf. De analyse geeft ons de kans om de toets te bekijken vanuit het perspectief van de studenten, je krijgt als het ware een inkijkje in hun hoofden. Je kan van tevoren nog zo goed nadenken over een item, maar je weet pas echt of een vraag goed is, als je kijkt naar de statistische gegevens. Soms zie je dan dat een foutief antwoordalternatief voor studenten

juist heel logisch is, terwijl wij dat niet zo hadden voorzien. Dat inzicht is voor mij het nut van de data-analyse. Het is een hele verantwoordelijkheid. De hoofdredacteur is degene die uiteindelijk besluit wat te doen met een vraag. Ik sta er niet alleen voor, er is altijd iemand van de vaststellingscommissie bij en iemand van de projectleiding met wie ik kan redeneren. Maar uiteindelijk hak ik de knoop door.

Ik vind het belangrijk dat we het als opleiders in Nederland eens zijn over die minimale startbagage van een leraar. Daar kunnen we dan met elkaar over in gesprek gaan. Ik zie dat gesprek als belangrijk neven-effect van het hele project. Er is veel meer contact tussen opleidingen, we weten veel meer van elkaar wat we doen.”

Bron: Nieuwsbrief 10voordeleraar, www.10voordeleraar.nl

Interview met Aly Jellema, lid normeringspanel

Het normeringspanel

Bij de landelijke kennistoetsen is een zorgvuldig wetenschappelijk onderbouwd proces ingericht om tot een uitslag te komen. Een belangrijk onderdeel daarin zijn de normeringspanels, waarin de cesuur wordt bepaald. Aly Jellema is werkzaam als vakdocent Frans op de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL) en heeft inmiddels twee keer aan een normeringspanel deelgenomen.

“Voor alle vakken komt na een toets een normeringspanel bijeen. Zo'n panel bepaalt de cesuur van elke toets, de grens van slagen en zakken. Het panel bestaat uit minimaal acht leden, vier vakdocenten en vier leraren uit het werkveld. Alle docenten die worden uitgekozen voor het normeringspanel moeten op de hoogte zijn van de hele kennisbasis van hun vak. En de leraren uit het werkveld moeten met studenten uit het hbo in contact staan, bijvoorbeeld door stagebegeleiding.

Ik vind het belangrijk om op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen rond de kennistoets, om mee te werken aan de kwaliteit ervan, op de hoogte te blijven van de inhoud en ook feedback te kunnen geven. Mijn naaste collega's zijn op een andere manier ook betrokken bij *10voordeleraar*. Een collega zit in het landelijk vakoverleg Frans en een andere collega zit in de redactie die de toets maakt. Zo zijn wij er als een soort drievrouwschap bij betrokken en leeft de kennistoets ook in Leeuwarden.

Een normeringspanel werkt volledig digitaal. Bij binnenkomst nemen we plaats achter een aan ons individueel toegewezen computer. Zo kunnen de scores per panellid worden bijgehouden. Na uitleg over de procedure en hoe de berekening tot stand komt, volgt een oefenronde om het niveau van de hypothetische grensstudent te bepalen. In die ronde discussiëren we met elkaar over de grensstudent aan de hand van een aantal oefenvragen, zodat we allemaal een gelijk beeld hebben van deze grensstudent. Dan is iedereen weer even op scherp gesteld. Een grensstudent is in feite iemand die net het niveau van een voldoende heeft. Een gemakkelijke vraag zal hij of zij bijvoorbeeld met 80 of 90% kans correct beantwoorden, een moeilijke mogelijk met 20% kans. Na de oefenronde gaan we echt aan de slag. We bekijken per vraag wat de kans is dat een grensstudent deze vraag correct zou kunnen beantwoorden. Je moet bij het beoordelen van een vraag met allerlei zaken rekening houden: de kennisbasis, de moeilijkheidsgraad van het onderwerp, de moeilijkheidsgraad van de vraagstelling en van de antwoorden, de afleiders en instinkers en ook zeker de gokkans.

Aan het eind van de bijeenkomst rekent de psychometrisch analist per persoon de voorlopige cesuur uit. Deze cesuren worden gemiddeld, waarbij de extremen worden weggelaten. Dit houdt in dat de hoogste en laagste score niet worden meegerekend. Het normeringspanel beoordeelt alle vragen, ook de vragen die eventueel al zijn komen te vervallen in de data-analyse met de hoofdredacteur. De schattingen van die vragen worden ook uit de berekening van de cesuur gehaald. Daardoor kan soms de

definitieve cesuur anders uitvallen dan de cesuur waar het panel op uitkomt.

Het is interessant om te constateren hoe het proces van kwaliteitsverbetering verloopt en de daadwerkelijke resultaten te zien. Wat ik heel interessant vind, is hoeveel je eigenlijk kan toetsen met een meerkeuzevraag. De vragen zijn inventief, ze laten studenten diep nadenken.

De landelijke kennistoets brengt de discussie op gang over de kennis die nodig is voor een professional in het veld. Ook wisselen we veel meer met elkaar uit over hoe we onze opleiding inrichten. Door mijn deelname aan het normeringspanel weet ik hoe de toets in elkaar zit en wat voor vragen er gesteld worden en zo kan ik studenten beter voorbereiden op de toets. Het normeringspanel is een van de vele stappen in het toetsproces en de uitslagbepaling. Juist doordat er zo veel mensen bij betrokken zijn, landt de kennistoets breed in het werkveld.”

Bron: *Nieuwsbrief 10voordeleraar*,
www.10voordeleraar.nl

Interview met Mieke van Diepen, lid vaststellingscommissie

De vaststellingscommissie

Aan het woord is Mieke van Diepen, voorzitter van de vaststellingscommissie pabo van het LOEx, de landelijke organisatie van examencommissies van de lerarenopleidingen. Mieke is sinds 2007 verbonden aan de Marnix Academie te Utrecht. Naast docente Nederlands en onderzoeker is zij voorzitter van de examencommissie bachelors en de examencommissie masters.

“De vaststellingscommissie bestaat uit leden van het LOEx en heeft het mandaat om de cesuur vast te stellen. Het vaststellen van de uiteindelijke cesuur is in feite de laatste stap in een complex en arbeidsintensief proces waarvan wij alle fasen positief beoordelen. Inmiddels zijn wij van alle fasen van het proces getuige geweest en we hebben voldoende informatie om te kunnen stellen dat het allemaal zeer consciëntieus verloopt. Er is sprake van een groeiend vertrouwen in de werkwijze van *10voordeleraar* in dit verband en we stellen de transparantie en de mogelijkheid om ‘mee te kunnen kijken in de keuken’ zeer op prijs

Wij beoordelen het hele proces van verwerking van de toetsen. We zijn vaak aanwezig bij de analyse van de toets met de betreffende hoofdredacteur en de psychometrische analist van *10voordeleraar*. Ook wonen we sinds kort de bijeenkomsten van de normeringspanels bij. Bovendien adviseren we over de inhoud en omvang van de toetsen. Overigens zijn wij als vaststellingscommissie ervan overtuigd dat het gehele proces van toetsverwerking en uitslagbepaling zorgvuldig en verantwoord verloopt. Het is dan ook nog nooit voorgekomen dat de geadviseerde cesuur niet is overgenomen en vastgesteld.

De landelijke kennistoetsen zijn inmiddels een gegeven. Toch blijven er enkele grote uitdagingen voor de komende jaren. Een daarvan is het enerzijds accepteren van het gegeven van ‘onze’ landelijke kennistoetsen. We moeten ervoor zorgen dat ze echt van ons blijven. Anderzijds moeten pabo’s hun ruimte houden om zich te onderscheiden en te profileren. Zeg maar een mooie, gedegen verpakking om die student die over herkenbare en universele kennis beschikt. Een andere uitdaging wordt gevormd door actualiteit en flexibiliteit: hoe zorgen we ervoor dat de kennisbasis actueel blijft en dat de methode van toetsen flexibel

wordt? Dit laatste is mogelijk zodra de itembank voldoende items bevat. Kortom, er zal nog heel wat gesproken worden de komende tijd. Belangrijk daarbij is dat we dat met z’n allen doen. We moeten de krachten bundelen en de handen ineen slaan om te zorgen dat wij, als samenwerkende pabo’s en als docenten, aan het roer blijven staan. Ik ben ervan overtuigd dat we uiteindelijk beter af zijn als we het zelf doen. En ik ben er ook van overtuigd dat we over een aantal jaren kunnen vaststellen dat we het ook nog eens goed hebben gedaan.”

Bron: Nieuwsbrief *10voordeleraar*,
www.10voordeleraar.nl

Ontwikkelingen

Opbouw itembanken

De komende jaren gaan we door met de ontwikkeling van toetsvragen. Voor elk toetsvak is de ontwikkeling van een itembank in volle gang. Hoe meer vragen in de itembank, hoe flexibeler wij kunnen zijn in de organisatie van de toetsafnames. Dit betekent dat er meer maatwerk mogelijk is.

De totstandkoming van een vraag is een intensief proces. Het maken van een *goede* toetsvraag kan lastig zijn en we besteden dan ook veel aandacht aan deskundigheidsbevordering van betrokkenen. Jaarlijkse organiseren wij een hiervoor een bijeenkomst voor alle constructieteamleden en ook tijdens redactieoverleggen is hier regelmatig aandacht voor.

Toetsgelegenheden

Studenten maken de toets in de hoofdfase en kunnen per studiejaar tweemaal deelnemen aan een landelijke kennistoets. De data waarop de toetsen zullen worden afgenomen maken, komen in nauw overleg met de opleidingen tot stand. Wij maken deze data ruim voor aanvang van het studiejaar bekend.

Pabo's

Bij de pabo's zijn er vier toetsperioden en elke pabo besluit zelf voor welke toetsperioden zij studenten inschrijft. In het studiejaar 2014-2015 zijn er toetsrondes georganiseerd in mei/juni, september/oktober, januari/februari en maart/april.

In principe mogen studenten deelnemen aan de landelijke kennistoets op het moment dat de vakinhoudelijke onderdelen uit de kennisbasis die bij de kennistoets horen, zijn doorlopen. Een aantal pabo's heeft het curriculum zo ingericht dat studenten aan het einde van het tweede jaar de kennisbasisstof beheersen. De meeste pabo's laten hun studenten in het derde studiejaar voor de eerste keer deelnemen. In het verslagjaar zijn de afspraken aangescherpt. Een tweedejaars student mag deelnemen aan de toets in juni als hij de stof uit de kennisbasis daadwerkelijk beheerst en alle studiepunten behorende bij de kennisbasis heeft behaald.

Bij de pabo is een extra toetsgelegenheid geboden aan een aantal studenten die als laatste onderdeel van de opleiding de kennistoets(en) nog niet gehaald hadden. Dit is afgesproken omdat hier sprake was van het eerste cohort voor wie de kennistoets verplicht is gesteld. Een tweede uitzondering op deze regel was mogelijk in het geval de examencommissie op basis van bijzondere omstandigheden had besloten de betreffende student in een studiejaar een derde gelegenheid te geven.

Tweedegraads-lerarenopleidingen

Voor de tweedegraads-lerarenopleidingen zijn in studiejaar 2014-2015 drie toetsrondes georganiseerd in september/oktober, januari/februari en juni. Besloten is om vanaf het studiejaar 2015-2016 het aantal toetsperioden terug te brengen van drie naar twee toetsperioden. Gezien de beperkte capaciteit van docenten om vragen te ontwikkelen en de

te kleine aantallen 'eerstekansers' om tot een cesuurstelling te komen, is hiertoe in overleg met het ADEF besloten.

In augustus is er een extra toetsgelegenheid geweest voor de tweedegraads-lerarenopleidingen. Deze derde mogelijkheid is bij wijze van uitzondering aangeboden aan studenten die als laatste onderdeel voor het afstuderen de betreffende landelijke kennistoets nog niet hadden gehaald.

Vorbereiding studenten

De hogeschool is verantwoordelijk voor het behandelen van de kennisbasis en de voorbereiding op de landelijke kennistoets. *10voordeleraar* biedt een aantal basismaterialen, zoals een kennisbasis, een toetsgids, proefvragen en een oefentoets voor elk vak met een landelijke kennistoets. Voor de pabo-vakken hebben wij in het verslagjaar drie succesvolle kennisdeeldagen georganiseerd voor vakdocenten *Nederlandse taal* en *Rekenen-wiskunde*, waar *good practices* gedeeld werden rondom een goede voorbereiding van studenten.

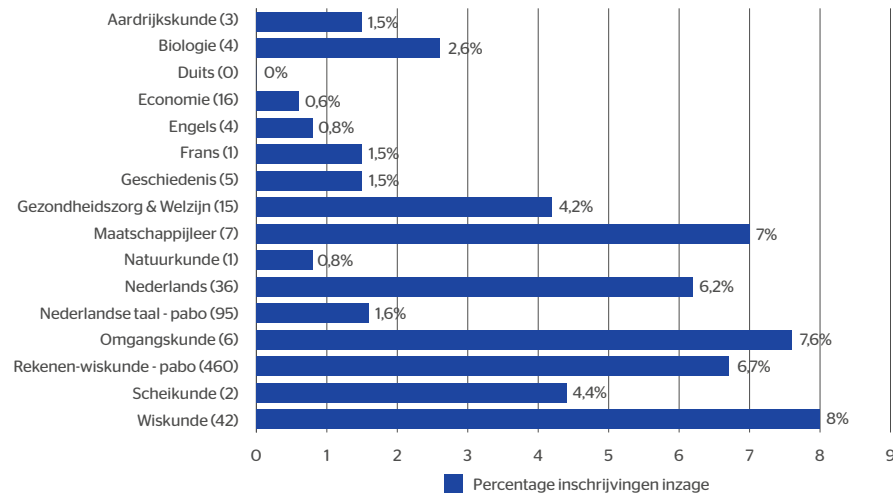
Eind mei is voor de rekentoets extra oefenmateriaal voor de pabo-toets *Rekenen-wiskunde* op onze website geplaatst. Dit oefenmateriaal, zogenaamde *Wegwijzers*, is door een docent *Rekenen-wiskunde* ontwikkeld. Deze wegwijzers helpen de student de leerstof van de kennisbasistoets eigen te maken. Van elke vraag in de oefentoets is een wegwijzer ontwikkeld. De student kan kiezen voor een laagdrempelige stapsgewijze begeleiding naar de oplossing, een meer formele alternatieve oplossingsroute, bijpassende (video-) instructie, een soortgelijke controlevraag of gevarieerde oefenopdrachten.

Op de markt is er een aanbod van commerciële en niet-commerciële hulpmiddelen beschikbaar, met name voor de pabo's. Zo hebben studenten en docenten van verschillende hogescholen een *oefensite* gemaakt voor de landelijke kennistoets *Rekenen-wiskunde*. Daarnaast worden diverse samenvattingen, uitgaven en trainingen aangeboden. Deze zijn allemaal zonder medewerking van *10voordeleraar* tot stand gekomen. Wij kunnen dan ook geen oordeel geven over de kwaliteit ervan.

De hogescholen ontvangen na elke gemaakte toets de individuele toetsresultaten van de student per domein en een totaalrapportage van de opleiding. Dit maakt gericht bijstuderen mogelijk. De docent kan samen met de student de toets analyseren en een herkansingsstrategie ontwikkelen. Wij bemerken dat niet alle studenten van hun opleiding geïnformeerd worden over de scores die zij op de verschillende domeinen hebben behaald. In samenwerking met de opleidingen werken we aan de verbetering van de feedback aan de studenten.

Daarnaast kunnen studenten zich aanmelden voor een toetsinzage. In studiejaar 2014-2015 hebben 643 studenten zich ingeschreven. Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van het aantal studenten dat zich ingeschreven heeft voor inzage als percentage van het totaal aantal toetsafnames van het betreffende vak in studiejaar 2014-2015.

Percentage inschrijvingen inzage studiejaar 2014-2015:

Onze website wordt intensief gebruikt door studenten. Het gebruik is afgelopen jaar met 155% gestegen. Er is een duidelijke verschuiving waarneembaar in het gedrag van de bezoekers: Ze zijn met name op zoek naar de oefenmogelijkheden op de site. Daarnaast gebruikt een steeds groter deel van de bezoekers een 'mobile device'. In het laatste kwartaal is de website opgefrist en geschikter gemaakt voor mobiel gebruik.

Uit het tevredenheidsonderzoek van Tangram Advies & Onderzoek

Pabo

De algemene conclusie is dat pabo-studenten de landelijke kennistoetsen inmiddels als regulier onderdeel van de lerarenopleiding beschouwen. Een kleine meerderheid onderschrijft dat de landelijke kennistoets een goede garantie is dat alle leraren die afstuderen over hetzelfde kennisniveau beschikken en dat het diploma - waar je het ook haalt - hetzelfde waard is. Studenten die de toets (nog) niet gehaald hebben, zijn over het algemeen negatiever over de landelijke kennistoets dan studenten die de toets gehaald hebben. Studenten bereiden zich goed voor op de toets en nog beter als zij moeten herkansen. De oefensite van 10voordeleraar is een van de belangrijkste hulpmiddelen voor de studenten. Ze hebben een grote behoefte aan meer oefenmogelijk-

heden. Ze gaan ook op zoek naar ander oefenmateriaal. De studenten geven aan dat de lerarenopleiding meer begeleiding zou moeten bieden bij inhoudelijke voorbereiding op de toets en adequate feedback na de ontvangst van de toetsresultaten.

Tweedegraads-lerarenopleiding

Tweedegraads-studenten zijn minder te spreken over de landelijke kennistoets dan de pabostudenten en plaatsen vraagtekens bij het nut van de landelijke kennistoets. Studenten zijn van opvatting dat de opleiding hen inhoudelijk niet goed voorbereidt in de aanloop naar de landelijke kennistoets. Na de toets ervaren zij geen of nauwelijks aandacht voor de behaalde toetsresultaten op de opleiding. Ditzelfde geldt voor de voorbereiding op de herkansing. Als gevolg hiervan is het voor studenten niet duidelijk welke plaats de landelijke kennistoets in het opleidingsprogramma inneemt. De samen-

hang tussen opleidingscurriculum en landelijke kennistoets is, zo kan geconcludeerd worden uit de oordelen van studenten, nog niet tot stand gekomen. Uit de respons blijkt verder dat tweedegraads-studenten in meerderheid betwijfelen of de landelijke kennistoets bijdraagt aan het vertrouwen van de samenleving in de aankomende studenten.

Tweedegraads-studenten maken evenals pabo-studenten intensief gebruik van de oefentoetsen op de website van 10voordeleraar. Zij gaan veel minder vaak dan pabo-studenten op zoek naar oefenmateriaal elders. Opvallend is dat een kleine groep studenten de toetsgids die speciaal is opgesteld ter voorbereiding op de toets, niet kent of wel kent maar nauwelijks gebruikt.

Bron: Monitor 10voordeleraar 2011-2015 van Tangram Advies & Onderzoek

Interview met Lieke Schäfer, student

Oefening baart kunst!

Nee, een groot rekenwonder is ze niet, bekend pabo-studente Lieke Schäfer (22). Maar met hard werken, goede voorbereiding en veel oefenen kun je het wél leren. Met dat doel hebben enkele pabo-docenten het initiatief genomen voor het oprichten van een *oefensite* voor de landelijke kennistoets *Rekenen-wiskunde*. Samen met een groep excellentiestudenten bedenkt Lieke de oefenvragen. Een dankbare taak!

"Ik vind een landelijke kennistoets heel belangrijk. Veel docenten kunnen niet op dit

niveau rekenen -dat is spijtig. Stel, je treft een hele slimme leerling uit groep 8; dan moet je wel boven de stof staan om hem of haar te kunnen uitdagen. In de toets zit ook een groot stuk didactiek; doorberekeningsfouten. Dat vind ik de leukste opgaven! Een leerling doet twee of drie keer iets fout - tot welke conclusie komt hij of zij dan? Zo leer je ook systematische fouten opsporen. Natuurlijk vallen er studenten af door de toetsen. Misschien maar goed ook; zodoende eindig je met minder pabo-studenten en een groep die sterk gemotiveerd is. Meer kans op een baan ook (lacht)! Maar even serieus; als je van de pabo komt moet je dit rekenniveau hebben. Punt. Je weet ook niet in welke klas je straks staat - je moet breed inzetbaar zijn."

Bron: Nieuwsbericht 10voordeleraar, www.10voordeleraar.nl

Interview met Jannieta Heskes, student

Altijd bezig met onderwijs

Jannieta Heskes is 22 jaar en studeert voor docent aardrijkskunde aan de hogeschool van Rotterdam. Ze zit in het 4e jaar van haar studie en hoopt dit jaar af te studeren. "Het is goed dat er eisen wordt gesteld aan het kennisniveau van een docent. In de huidige kennisbasis wordt mijns inziens echter te veel gehamerd op begrippen, terwijl een docent juist ook in staat moet zijn om helder uitleg te geven. Daarvoor is inzicht nodig en moet je goed zijn in het leggen van verbanden. Een toets waarin ook die aspecten van het docentschap worden opgenomen, heeft mijn voorkeur. Op mijn opleiding werd tijdens de les aan-

dacht besteed aan de kennistoets. Mijn docenten lieten zien waar we de oefentoets konden maken en daarnaast hebben we de lijst met begrippen doorgenomen. Er zijn ook verschillende vragenuurtjes georganiseerd waar studenten naar toe konden als ze niet uit die begrippen kwamen. Ik heb daar zelf geen gebruik van gemaakt, maar heb ter voorbereiding de oefentoets gemaakt die op de site van *10voordeleraar* staat. Aangezien we twee kansen hadden om de toets te maken, vond ik het niet nodig om verder nog voorbereidingen te treffen. Sterker nog; ik wilde de eerste keer blanco meemaken om te zien hoe ver ik zou komen met de kennis die ik had. Mocht ik niet slagen, dan zou ik precies weten welke onderdelen van de kennisbasis ik extra zou moeten voorbereiden. Dat bleek uiteindelijk niet nodig aangezien ik de eerste keer slaagde.

Naar mijn idee is de toets te halen, mits je tijdens je studie goed hebt meegedaan en alles hebt bijgehouden."

Bron: Nieuwsbrief 10voordeleraar, www.10voordeleraar.nl

Aanpassing toetslengte *Rekenen-wiskunde* en *Wiskunde*

Op verzoek van de *Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen* is onderzocht of het aantal vragen in de landelijke kennistoetsen *Rekenen-wiskunde* en *Wiskunde* verminderd kon worden, zonder daarbij afbreuk te doen aan de samenstelling van de toetsmatrijs en de betrouwbaarheid van de toets. Met ingang van het studiejaar 2015-2016 is het aantal vragen voor beide kennistoetsen teruggebracht.

Toetsafnames

Tot en met eind studiejaar 2014-2015 zijn er ruim 30.500 digitale landelijke kennistoetsen afgenomen. In het studiejaar 2014-2015 zijn er ruim 15.000 toetsafnames georganiseerd, verdeeld over 53 toetsen. De toetsafnames zijn zonder noemenswaardige verstoringen verlopen. Wij gebruiken voor de toetsafnames de software van Questionmark Perception (QMP). Online toetsafname op vele locaties stelt hoge eisen aan veiligheid, internetsnelheid en betrouwbaarheid van het toetsysteem. Ruim 100 toetsafnamecoördinatoren,

Interview met Astrid van Uden-Faaij, student

Feest in Rotterdam

Astrid van Uden-Faaij is deeltijdstudent aan de pabo in Rotterdam. Ze is 48 jaar, getrouwd en heeft een dochter van negen. Naast haar studie is ze werkzaam in de pensioenwereld. Op 20 april bracht minister Bussemaker een verrassingsbezoek aan de pabo van de hogeschool Rotterdam vanwege het positieve oordeel van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) over alle pabo-opleidingen. Tijdens deze dag kreeg Astrid namens 10voordeleraar een cadeautje omdat zij de 25.000e landelijke kennistoets had gemaakt.

"Ik sta achter het concept van een landelijke kennistoets. In de pensioenwereld, waarin ik al 25 jaar werkzaam ben, is het normaal dat je een toets doet om te vast te stellen of je kennis voldoende en nog up to date is. Gezien het onderwerp is dat ook niet zo gek, want de financiële wereld ver-

andert snel. Bovendien is het van belang dat pensioenen integer en eerlijk geregeld worden. Onderwijs is natuurlijk heel iets anders. Docenten moeten echter wel in staat zijn om actuele en accurate informatie over te brengen aan generaties na ons. Een landelijke toets waarbij de kennis wordt getoetst vind ik dan ook prima.

Ik heb de voorbeeldtoets op de site van *10voordeleraar* gemaakt om te bepalen in hoeverre ik mijn kennis paraat had. Aan de hand van die toets werd mij duidelijk welke onderdelen ik beheerste en aan welke delen ik nog extra aandacht moest besteden. De manier waarop de vragen gesteld werden in de oefentoets vond ik, achteraf gezien, soms wat vager dan in de eigenlijke toets. Door de oefentoets te maken wist ik echter wel wat ik kon verwachten. Bijvoorbeeld dat er een digitale rekenmachine was die je aan kon klikken. Wie de oefentoets niet had gemaakt, kon die rekenmachine soms niet vinden. Dan zag ik ze hoofdrekenen met papier en pen. Zoiets kan je aardig in tijdnood brengen!

Ik heb de toets in één keer gehaald. Ik heb wel gemerkt dat ik taal en rekenen al een beetje achter me had gelaten. De toets wordt afgenomen in het derde jaar van je opleiding en dan ben je meer bezig met je eigen ontwikkelingen als leraar, je onderzoeksvaardigheden en de vakprofilering. Dat maakt de toets ook wel pittig voor sommigen.

Bron: Nieuwsbrief, www.10voordeleraar.nl

instituuitsbegeleiders en andere medewerkers van hogescholen ondersteunen bij de digitale inrichting en veilige afname. Na een experimentele periode is vanaf de januari-toetsen een nieuwe, door *10voordeleraar* ontwikkelde, aanmeldingstool voor alle opleidingen in gebruik genomen. Deze tool bespaart de instituuitsbeheerders op de hogescholen veel tijd.

Tijdens de toets in maart heeft de 25.000ste pabo-afname plaatsgevonden. *10voordeleraar* heeft deze mijlpaal gevierd samen met de pabo's. De minister heeft tijdens haar bezoek aan de hogeschool Rotterdam kennis genomen van dit feit en met een aantal studenten gesproken over hun ervaringen met de toetsen.

Toekomstbestendig toetssysteem

Voor de digitale toetsen maken wij gebruik van het toetssysteem Questionmark Perception (QMP). We werken voornamelijk met meerkeuzevragen. Een veelgehoorde wens is meer flexibiliteit in vraagtypes. Begin 2016 is *10voordeleraar* gestart met het inventariseren en opstellen van de eisen en wensen voor een nieuw toetssysteem.

Verbeterslag normeringspanels

Na de toetsafname vindt een intensief proces plaats waarin de resultaten van de toets worden geanalyseerd en beoordeeld en de cesuur wordt vastgesteld. De cesuur is de meetlat die de grens bepaalt tussen zakken en slagen. De vaststelling van de uitslag van de landelijke kennistoetsen heeft een wetenschappelijke basis. Hierdoor is de totstandkoming van de cesuur op dit moment nog een tijdrovende en intensieve aangelegenheid. De normering komt tot stand met directe betrokkenheid van **175** vakdocenten en **150** leraren uit het werkveld.

Het normeren is voor de vakdeskundigen een lastige klus. De werkwijze van de normeringspanels is verder aangescherpt, zodat er meer stabiliteit is in de inschattingen van de panels. De introductie die de panelleden bij begin van hun werkzaamheden ontvangen, is verbeterd. Met name het begrip 'grensstudent' is helderder door het gebruik van een introductiefilmpje en door bij aanvang van de normeringssessie samen te oefenen. Er is een strakkere procedure ingericht voor de selectie van de panelleden. De landelijke vakoverleggen dragen de panelleden vanuit de opleidingen en het werkveld voor. Zij zullen daarbij uitdrukkelijk moeten zorg dragen dat leraren uit het werkveld bekend zijn met de kennisbasis en in contact staan met studenten. Ook is gekozen om vanaf dit studiejaar zoveel mogelijk te werken met een vaste samenstelling van de panels.

Het landelijk vakoverleg *Natuurkunde* heeft aan de *Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen* de vraag gesteld of de door ons ingerichte werkwijze van het normeringspanel adequaat was. Hun veronderstelling was dat panelleden niet uitsluitend een individueel oordeel per toetsvraag over de moeilijkheid moeten vellen, maar ook gezamenlijk discussie moeten voeren. Deze gezamenlijke discussie zou, zo was de veronderstelling, ertoe bijdragen dat de uiteindelijke cesuur anders zou komen te liggen dan in een werkwijze waarin een dergelijke discussieronde niet is opgenomen. Ter beantwoording van deze vraag is een experiment onder onze begeleiding in het voorjaar van 2015 uitgevoerd bij de normering van landelijke kennistoetsen van de opleidingen *Natuurkunde* en *Engels*. De uitkomst van dit experiment is dat het toevoegen van een discussieronde in de werk-

wijze van de normeringspanels niet leidt tot een andere cesuur, maar wel bijdraagt aan het draagvlak van de uiteindelijke cesuur. Panelleden voelen zich zekerder over de uitkomst van de cesuur als men met elkaar discussie heeft gevoerd over de moeilijkheidsgraad. In het studiejaar 2015-2016 is dan ook een discussieronde aan de werkwijze van de panels toegevoegd, omdat dit de panelleden ondersteunt in hun oordeelsvorming en daarmee bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak voor de kennistoetsen. In deze ronde worden de vragen die in de eerste ronde nogal uiteenlopende moeilijkheidsinschattingen hebben opgeleverd in de groepsdiscussie opnieuw worden beoordeeld.

Uitslagverstrekking

De komende jaren besteden we nog meer aandacht aan de terugkoppeling en informatieverstrekking voor en door de hogescholen. Vanuit het programma ontwikkelen we daarvoor specifieke formats. Zo kunnen de hogescholen eenvoudig scores verstrekken, inclusief alle noodzakelijke informatie en uitleg. Opdat studenten nog beter weten op welke gebieden zij zich moeten verbeteren.

Slagingspercentages

Hieronder zijn de landelijke slagingspercentages weergegeven tot en met studiejaar 2014-2015. De hogescholen hebben de afspraak gemaakt gezamenlijk de ervaringen die zij de afgelopen twee jaar hebben opgedaan in bredere kring met elkaar delen. *10voordeleraar* ondersteunt de opleidingen hierbij door het organiseren van activiteiten om kennisdeling te stimuleren.

Resultaten pabo

In de presentatie van de cijfers gebruiken wij een cohortindeling.

Cohortindeling pabo-studenten*:

Cohort 1

Pabo-studenten die in studiejaar 2011-2012 zijn begonnen met hun studie en die in periode mei/juni 2013 (als tweedejaars) tot en met juni 2014 (als derdejaars) voor de eerste keer hebben deelgenomen aan de landelijke kennistoets.

Cohort 2

Pabo-studenten die in studiejaar 2012-2013 zijn begonnen met hun studie en die in periode mei/juni 2014 (als tweedejaars) tot en met april 2015 voor de eerste keer hebben deelgenomen aan de landelijke kennistoets.

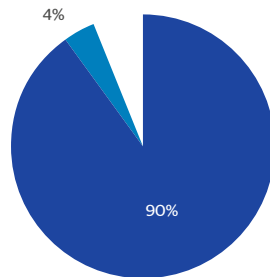
Cohort 3 (in studiejaar 2014-2015 bestaat dit alleen nog uit studenten van de beperkte groep pabo's die tweedejaarsstudenten deel laat nemen)

Pabo-studenten die in studiejaar 2013-2014 zijn begonnen met hun studie en die in periode mei/juni 2015 (als tweedejaars) voor de eerste keer hebben deelgenomen aan de landelijke kennistoets.

** Opgemerkt moet worden dat de indeling in cohorten een grove indeling is: studenten kunnen ook verkorte routes volgen of in februari instromen.*

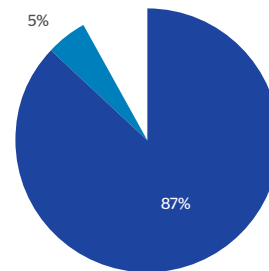
Resultaten pabo-studenten tot en met studiejaar 2014-2015:

Nederlandse taal (cohort 1)
Totaal 4.525 studenten

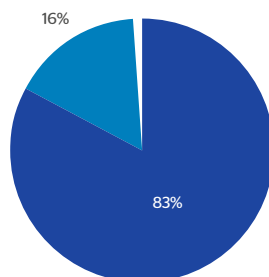
■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

Rekenen-wiskunde (cohort 1)
Totaal 4.530 studenten

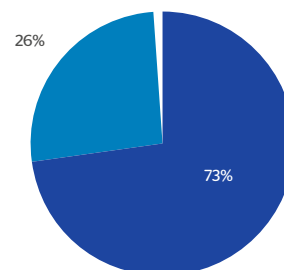
■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

Nederlandse taal (cohort 2)
Totaal 4.023 studenten

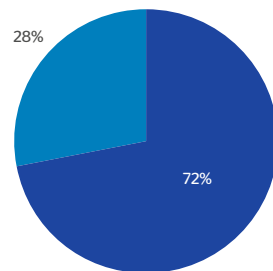
■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

Rekenen-wiskunde (cohort 2)
Totaal 4.010 studenten

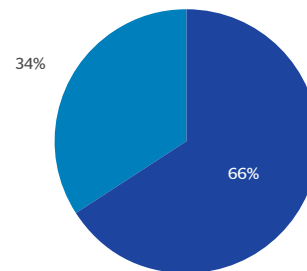
■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

Nederlandse taal (cohort 3) **
Totaal 1.415 studenten

■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

Rekenen-wiskunde (cohort 3) **
Totaal 1.048 studenten

■ Geslaagd*
■ Nog niet geslaagd

* *Het percentage kan nooit tot 100% verantwoord worden. De berekeningen zijn gemaakt op basis van het aantal unieke studenten dat ooit heeft deelgenomen aan een landelijke kennistoets. Er zijn echter studenten die stoppen met de studie, een andere studentcode krijgen in verband met het vervolgen van de opleiding op een andere hogeschool of studievertraging hebben opgelopen en dus op een later moment weer deel zullen nemen. 10voordeleraar heeft geen gegevens van deze studenten. Ook niet van studenten die vrijstelling hebben gekregen van de examencommissies. Tot slot is ook gebleken dat met name de indeling van het eerste cohort enigszins 'vervuild' is, omdat studenten die eerder met de opleiding waren begonnen, op vrijwillige basis hebben deelgenomen en bij onvoldoende resultaat niet zijn terug gekomen.*

** *Het gaat hier alleen nog om tweedejaars studenten die in juni deel mogen nemen. Het overgrote deel van de studenten zal in het derde jaar voor het eerst de toets afleggen.*

Als we kijken naar vooropleiding zien we dat studenten met een mbo-diploma de meeste moeite hebben deze toetsen te halen. Zo zien we dat minder dan 40% van de studenten met een mbo-diploma de landelijke kennistoets Rekenen-wiskunde in één keer haalt; bij de landelijke kennistoets Nederlands ligt dit percentage op minder dan 50%. Deze studenten hebben meerdere herkansingsmogelijkheden nodig om de toets te halen. Studenten met een havo-diploma doen het iets beter dan studenten met een mbo-diploma, maar ook deze groep heeft een laag percentage dat in één keer slaagt (58%) en heeft, met name voor de landelijke kennistoets Rekenen-wiskunde, meer herkansingsmogelijkheden nodig dan studenten met een vwo-, hbo- of wo-diploma. Bijna alle studenten met een vwo-diploma halen de toets in één keer.

Resultaten tweedegraads-lerarenopleidingen

Bij de presentatie van de cijfers van de tweedegraads-lerarenopleidingen is gekozen voor een andere cohortindeling, omdat de meerderheid van de studenten geen voltijdse opleidingsroute volgt.

Cohortindeling tweedegraads-studenten:

Cohort 1

Tweedegraads-studenten die in het studiejaar 2013-2014 voor de eerste keer hebben deelgenomen.

Cohort 2

Tweedegraads-studenten die in het studiejaar 2014-2015 voor de eerste keer hebben deelgenomen.

Workshop op de Panama-conferentie

Aanpakgedrag studenten bij de kennisbasistoets Rekenen-wiskunde

Een aanzienlijk aantal studenten aan de lerarenopleiding basisonderwijs heeft moeite met de zogenoemde kennisbasistoets. De kennisbasistoets is de toets die alle studenten verplicht in het derde studiejaar moeten afleggen. Om na te gaan waar studenten bij het maken van de toets tegen aanlopen, bekijkt het schrijversteam van de kennisbasistoets periodiek het kladpapier van studenten. In de werkgroep worden

deelnemers meegenomen in een analyse van dit studentenwerk. Deelnemers krijgen de kans om – in het verlengde hiervan – na te gaan hoe studenten adequaat ondersteund kunnen worden.

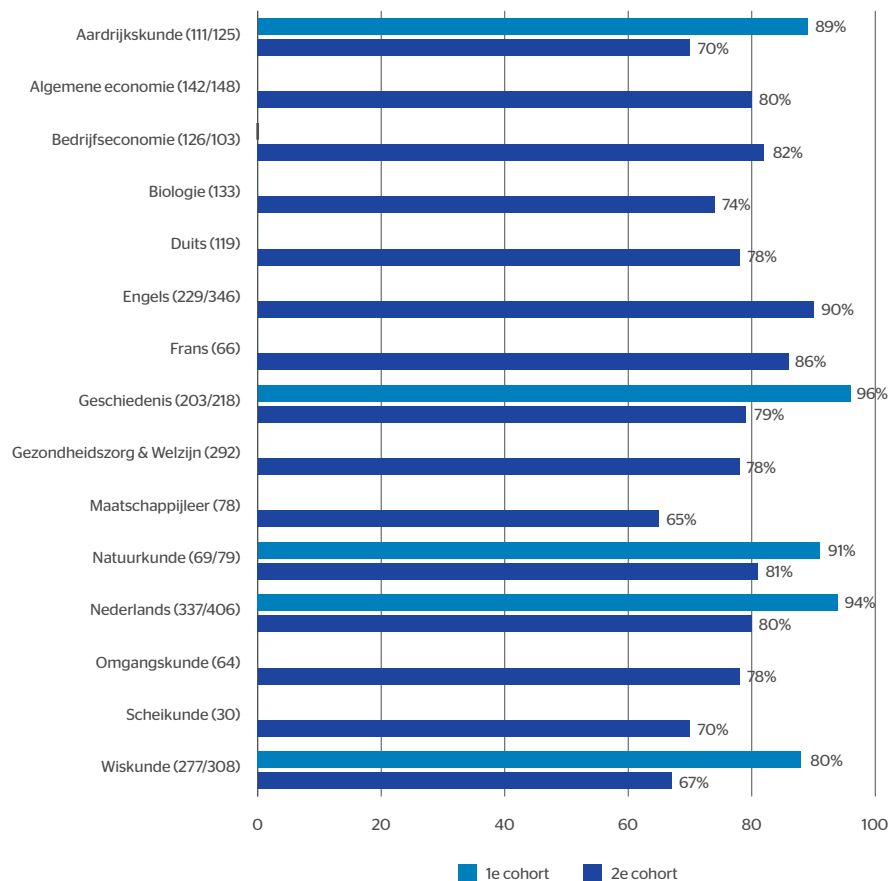
Een dergelijke analyse van rekenwerk van studenten is eerder gemaakt. Toen kwam naar voren dat een deel van de betreffende studenten moeite hebben met het 'herkennen van het probleem en organiseren van het rekenwerk' dat de kennisbasistoets vraagt. Deze werkgroep gaat over kladwerk dat is verzameld en geanalyseerd na de kennisbasistoets van juni 2015. Uit een eerste analyse kwam nu onder meer naar

voren dat een deel van de studenten vastloopt, omdat deze studenten opgaven instrumenteel aanpakken, waar inzichtelijke aanpakken gewenst en efficiënt zijn. Deelnemers aan de werkgroep wordt gevraagd eigen analyses te maken en op grond hiervan eigen conclusies te trekken en te delen rond het rekenen van deze studenten.

Bron: Workshop georganiseerd door Ronald Keijzer, José Faarts en Francien Garssen, redacteurs van de landelijke kennistoets Rekenen-wiskunde, De 34e Panama-conferentie, 21 en 22 januari 2016

De slagingspercentages verschillen per opleiding:

Slagingspercentages tweedegraads-studenten tot en met studiejaar 2014-2015*:

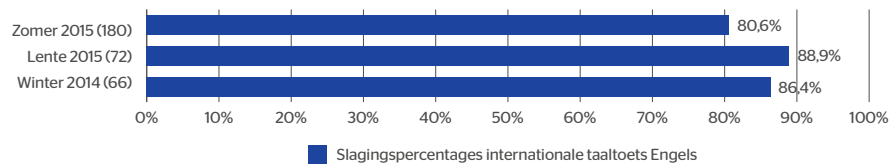

* *Het percentage kan nooit tot 100% verantwoord worden. De berekeningen zijn gemaakt op basis van het aantal unieke studenten dat ooit heeft deelgenomen aan een landelijke kennistoets. Er zijn echter studenten die stoppen met de studie, een andere studentcode krijgen in verband met het vervolgen van de opleiding op een andere hogeschool of studievertraging hebben opgelopen en dus op een later moment weer deel zullen nemen. 10voordeleraar heeft geen gegevens van deze studenten. Ook niet van studenten die vrijstelling hebben gekregen van de examencommissies.*

De slagingspercentages hangen samen met de vooropleiding. Zo worden over het algemeen de laagste slagingspercentages gehaald door studenten met een mbo- of havo-diploma. De hoogste scoringspercentages zijn bij de meeste opleidingen afkomstig van studenten met een vwo- of wo-diploma. Opvallend is dat voltijdssstudenten slechter scoren op de landelijke kennistoetsen.

Resultaten internationale taaltoets Engels

Slagingspercentages internationale taaltoets Engels

Onderzoek validiteit landelijke kennistoets *Wiskunde*

In maart 2015 heeft het *Landelijk vakoverleg wiskunde* een brief gestuurd waarin zij de opvatting hebben dat de huidige landelijke kennistoets *Wiskunde* niet valide zou zijn. Na overleg is professor Paul Drijvers van het Freudenthal Instituut verzocht nader onderzoek te doen naar de validiteit van de toets en de geschiktheid van de toetsvorm. Begin 2016 is het rapport verschenen. De conclusie van Drijvers is dat de validiteit van de kennistoets niet ter discussie staat, maar dat verbeteringen mogelijk zijn, onder andere in de toetsvorm, maar ook op de opleidingen in de voorbereiding. Het landelijk vakoverleg zal samen met *1Ovoordeleraar* werken aan vervolgstappen.

Uit het jaarverslag van de Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen

Het organiseren van een goed beveiligde afname en het borgen van rechtsgelijkheid, zodat studenten van alle lerarenopleidingen onder gelijke condities deelnemen, heeft in de aanvangsfase veel inspanningen gevergd van hogescholen en van 10voordeleraar. Wij concluderen dat deze inspanningen zich uitbetalen: het afgelopen studiejaar zijn de ruim 15.000 toetsafnames goed verlopen. Ook de arbeidsintensieve organisatie van de normering van de toetsen, die in deze fase onontbeerlijk is, is het afgelopen jaar over de gehele linie goed verlopen. Wij spreken onze bewondering uit voor de wijze waarop vakdocenten en andere betrokkenen de afgelopen twee jaar gewerkt hebben aan de opbouw van een solide toetsorganisatie die kwalitatief goede toetsen oplevert.

Vanuit onze betrokkenheid de afgelopen vier jaar hebben wij gezien hoe de ontwikkeling van kennisbases en landelijke kennistoetsen hebben bijgedragen aan een solide basis van landelijke samenwerking van vakdocenten. Ook al is er discussie over de inhoud van kennisbases, er is brede

consensus dat dit instrument een forse bijdrage levert in het vastleggen van een landelijke kwaliteitsstandaard. Vertrouwen in elkaar om het kennisniveau helder te definiëren en vervolgens in een landelijke samenwerking betrouwbare en valide toetsen te ontwikkelen, is een enorme opgave. De basis staat nu stevig. Wij constateren dit en het blijkt ook uit signalen die de afgelopen maanden de pers bereiken. De Inspectie van het Onderwijs en de NVAO melden dat de kennisbases en landelijke kennistoetsen bijdragen aan de realisatie van de kwaliteitsdoestellingen die de lerarenopleidingen voor ogen hadden. Een ingrijpend instrument als landelijke toetsing raakt de autonomie van de individuele docent en van de individuele instelling. Het verbaast daarom niet dat tegenkrachten opkomen. En het is logisch dat verbeterpunten zich aandienen. Onze belangrijkste aanbeveling is trots te zijn op hetgeen er staat en de komende jaren tegen de achtergrond van de imposante resultaten die de gezamenlijke vakdocenten en de organisatie *10voordeleraar* hebben neergezet, door te gaan door kennisbases en landelijke kennistoetsen (nog verder) te verbeteren.

De raad heeft een aantal aanbevelingen geformuleerd om de kennisbases en

kennistoetsen verder te consolideren. Een algemeen punt van zorg zijn de grote verschillen in slagingspercentages tussen de hogescholen. Daarnaast geldt voor zowel de pabo's als de tweedegraads-lerarenopleidingen dat het belangrijk is dat er meer studenten voor de eerste keer slagen. Verbeterpunten voor opleidingen zijn dan ook de voorbereiding van studenten op de (eerste) deelname en het strakker organiseren dat alleen studenten deelnemen die voldoende voorbereid zijn. De landelijke kennisbases Nederlandse taal en Rekenen-wiskunde die ten grondslag liggen aan de landelijke kennistoetsen zijn op de meeste pabo's inmiddels goed geïntegreerd in de curricula. De itembanken raken eveneens goed gevuld. De tweedegraads-lerarenopleidingen wordt geadviseerd de landelijke samenwerking op het gebied van de kenniscomponent te verstevigen. In algemene zin geeft de raad aan dat de inbedding van de kennisbases in het curriculum van de tweedegraads-lerarenopleidingen beter kan. In het verslag benoemt de raad diverse oplossingen voor bovengenoemde punten.

Bron: Jaarverslag Raad voor kwaliteitsborging landelijke kennistoetsen, periode 2014-2015

Landelijke kennistoetsen voor de tweedegraads-lerarenopleidingen

Waarom en hoe?

“De redacties en vakcommissies zijn samengesteld uit docenten van

verscheidene hogescholen. Dat levert stevige, maar vruchtbare discussies op, die enerzijds verschillen in onderwijsvisies aan het licht brengen, maar anderzijds de noodzakelijke basis vormen voor het gezamenlijk bepalen van een gewenst eindniveau, waarbij

de kwaliteit van de curricula kan worden verbeterd.”

Bron: Artikel geschreven door Arie Hoeflaak, voorzitter vakcommissie van de landelijke kennistoets Frans, Levende Talen Magazine, nummer 8, december 2015

Uit het tevredenheidsonderzoek van Tangram Advies & Onderzoek

Pabo

De meerderheid van de docenten staat positief ten opzichte van zowel kennisbasis als landelijke kennistoets. Na bijna drie jaar ervaring te hebben opgedaan met de landelijke kennistoetsen zijn de pabo-docenten overwegend positief en beschouwen de landelijke kennistoetsen inmiddels als een regulier onderdeel van het opleidingsprogramma. De docenten Nederlandse taal beoordelen de landelijke kennistoetsen beïndrukkend positiever dan in 2013 toen men nog geen ervaring had met de praktijk van landelijke kennistoetsen. Docenten Rekenen-wiskunde beoordelen alle onderdelen uit de enquête positief: de kwaliteit van de toetsen, de kwaliteit van het cesuurproces, de organisatie van de afname van de toets en de uitslagverstrekkings.

Sinds de introductie van de landelijke kennistoetsen in de praktijk zijn er voor de pabo's geen kwalificeerbare inverdieneffecten opgetreden. Bij de pabo's is er vertrouwen in de kwaliteit van de landelijke kennistoetsen, vooral omdat docenten van opleidingen in het ontwikkel- en beoordelingsproces zijn betrokken. Maar men is zelf niet minder toetsen gaan maken.

Docenten die direct betrokken zijn in de vraagontwikkeling hebben een nog positiever beeld van de landelijke kennistoetsen dan de overige docenten. Zij zijn ook tevreden over de professionaliteit die de organisatie *10voordeleraar* levert. Zij geven deze organisatie als rapportcijfer gemiddeld 7,1.

Tweedegraads-lerarenopleiding

Op basis van de oordelen van tweedegraads-lerarendocenten lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de implementatie van de landelijke kennistoetsen bij de vijftien tweedegraads-lerarenopleidingen minder ver is gevorderd dan op de pabo's. De meningen binnen de groep van tweedegraads-docenten lopen vaker (ver) uiteen, maar er is nog altijd sprake van een kleine meerderheid die de uitgangspunten, opzet en effecten van kennisbases en landelijke kennistoetsen onderschrijft. In zijn algemeenheid zien tweedegraads-lerarendocenten als belangrijke meerwaarde dat er meer landelijke samenwerking tussen vakdocenten tot stand is gekomen en dat de resultaten over de opleidingen heen vergelijkbaar zijn. In het overall beeld valt op dat vooral de opleidingen (vreemde) talen de meerwaarde van landelijke kennistoetsen in twijfel trekt. Op het onderdeel van het aantal toetsmomenten is de conclusie dat de meerderheid van de tweedegraads-lerarendocenten hierover ontevreden is en dit aantal te weinig vindt.

De uiteenlopende meningen die binnen de tweedegraads-lerarenopleidingen bestaan, zijn terug te vinden in de respons op diverse onderdelen. Een kleine meerderheid oordeelt positief over de bijdrage van de landelijke kennistoets aan de kwaliteitsverbetering van de lerarenopleidingen en over de kwaliteit van de toetsvragen. Tegenover deze groep staat een kern van bijna een kwart van de respondenten die geen enkele meerwaarde in landelijke kennistoetsen ziet of twijfelt aan het proces van vraagontwikkeling en de kwaliteit van de vragen. Onder de opleidingscoördinatoren

en teamleiders lijken zich relatief gezien de meeste tegenstanders te bevinden; zij oordelen vaker negatief over diverse onderdelen dan de vakdocenten.

De respons van de tweedegraads-lerarendocenten is onderverdeeld in drie clusters: alfa, bèta en gamma. Opvallende uitkomst is dat met name het bèta-cluster afwijkende, negatieve oordelen heeft over onder andere de totstandkoming van de cesuur en de digitale toetsvorm. Het oordeel van docenten aanzien van de digitale toetsvorm is veel negatiever dan het oordeel dat bèta-studenten hebben.

Sinds de introductie van de landelijke kennistoetsen in de praktijk zijn voor docenten van tweedegraads-lerarenopleidingen geen inverdieneffecten opgetreden. Hoewel minder dan bij de pabo's, is er bij tweedegraads-lerarendocenten vertrouwen in de kwaliteit van de landelijke kennistoetsen, vooral omdat docenten van opleidingen in het ontwikkel- en beoordelingsproces zijn betrokken. Maar men is zelf niet minder toetsen gaan maken. Uit het onderzoek blijkt dat er nog geen sprake is van gevoeld eigenaarschap.

Evenals bij de pabo-docenten hebben tweedegraads-lerarendocenten die direct betrokken zijn bij de vraagontwikkeling een positiever beeld van de toetsorganisatie *10voordeleraar* dan de overige docenten. Hun overall rapportcijfer voor de professionaliteit van de organisatie is wel lager dan bij de pabo's: 6,4.

Bron: Monitor 10voordeleraar 2011-2015 van Tangram Advies & Onderzoek

5 Peer-review

Achtergrond

Een groot aantal lerarenopleidingen kenmerkt zich door kleine aantallen studenten. Voor 45 opleidingen en vakken ontbreekt het aan voldoende 'kritische massa' of zijn, in het geval van de kennisbasis Generiek, ongeschikt om de kennis van de studenten ervan via een landelijke toets verantwoord en efficiënt te toetsen. Voor deze vakken is een systeem ingericht van instellingsoverstijgende peer-review om de kennisbases te borgen, oftewel collegiale feedback. In kleine groepjes borgen vakdocenten de implementatie van de kennisbasis in het curriculum en het toetsbeleid en toetsniveau op de individuele lerarenopleidingen. Ze maken gebruik van elkaars deskundigheid en ze zijn elkaars 'critical friend'. In deze peer-reviewgroepen zijn alle instellingen die het vak cq. de opleiding aanbieden, vertegenwoordigd.

De eerste groepen zijn in het voorjaar 2014 gestart met peer-review. In het studiejaar 2015-2016 zijn de lerarenopleidingen voor 33 kennisbases actief met peer-review. De vakmasters die in eigen kring al enkele jaren geleden waren gestart, hebben zich in 2015 bij 10voordeleraar aangesloten. In totaal zijn honderden vakdocenten van 19 instellingen intensief betrokken bij het project. De peer-reviewsystematiek wordt gebruikt door alle hbo-lerarenopleidingen waar niet is voorzien in een landelijke toets. De uitzondering hierop is de tweedegraadslerarenopleiding *Omgangskunde* die de kennisbasis borgt met zowel een landelijke kennistoets ('kennis'-domeinen) én met peer-review ('kunde'-domeinen). De tweedegraadslerarenopleiding *Spaans* heeft naast peer-review ook een internationale taaltoets verplicht gesteld. De twaalf vakken van de pabo starten naar verwachting medio 2016.

Overzicht kennisbases die in 2015 actief geborgd zijn met peer-review:

Bachelor Consumptieve techniek	Master Aardrijkskunde
Bachelor Fries	Master Algemene economie
Bachelor Godsdienst/Levensbeschouwing	Master Bedrijfseconomie
Bachelor Islamgodsdienst	Master Biologie
Bachelor Lichamelijke opvoeding	Master Duits
Bachelor Omgangskunde *	Master Engels
Bachelor Pedagogiek	Master Frans
Bachelor Spaans **	Master Fries
Bachelor Techniek onderbouw	Master Geschiedenis
Bachelor Technische beroepsopleidingen	Master Godsdienst/Levensbeschouwing
Docentenopleiding Beeldende kunst & vormgeving	Master Maatschappijleer
Docentenopleiding Dans	Master Natuurkunde
Docentenopleiding Drama	Master Nederlands
Docentenopleiding Muziek	Master Scheikunde
Educatie en Kennismanagement groene sector	Master Spaans
Generieke kennisbasis tweedegraads	Master Wiskunde
Generieke kennisbasis vakmaster	

* Kennisbasis *Omgangskunde* wordt deels getoetst met een landelijke kennistoets.

** Kennisbasis *Spaans* wordt deels getoetst met een internationale taaltoets.

Inmiddels zijn de eerste peer-reviewgroepen bijna twee jaar aan het werk en zijn er mooie voorbeelden van groepen die een succesvolle aanpak hebben ontwikkeld.

Proces

De peer-reviewgroepen vormen de spil. Voor elke bovengenoemde kennisbasis is een peer-reviewgroep opgericht, met hierin vertegenwoordigers van alle instellingen die het vak cq. de opleiding aanbieden. Concreet bespreken de peer-reviewgroepen met elkaar de onderdelen van de kennisbasis. Alle peer-reviewgroepen stellen een plan van aanpak op en voeren een nulmeting uit om te kijken in hoeverre de kennisbases geïmplementeerd zijn in de afzonderlijke curricula. De peer-reviewgroepen bepalen hun eigen peer-review-systematiek.

Peer-reviewvakken die maar door één of twee instellingen worden aangeboden, kiezen vaak voor een andere vorm van validatie, zoals bijvoorbeeld door samenwerking met het werkveld, met een bachelor- of vakmasteropleiding of met een vergelijkbare opleiding in het buitenland. Alle verantwoordingsdocumenten en tussenrapportages worden opgeslagen in de peer-reviewtool.

Peer-review succes bij kunstvakdocentenopleidingen

'Een zuivere, gelijkwaardige dialoog, zo anders dan bij een visitatie'

Het afgelopen jaar hebben tachtig docenten van 28 kunstvakdocentenopleidingen* deelgenomen aan onderlinge peer-reviews. Wat sommigen zagen als een 'verplicht nummer' werd een opvallend succes: zowel opleidingen als deelnemende docenten zijn laaiend enthousiast. 'Zeer inspirerend', 'buitengewoon leerzaam', 'frisse blik', 'nieuwe gedachten' - de meerwaarde van de collegiale consultatie met collega's van andere opleidingen staat buiten kijf.

Het (gesubsidieerde) project stelt de deelnemers in de gelegenheid om te doen wat bijna elke professional aantrekkelijk en leerzaam vindt en waar hij uit tijdgebrek bijna nooit aan toe komt: collegiale consultatie. Samen leren. Alle deelnemende docenten zijn enthousiast. In de evaluaties hebben alle opleidingen aangegeven op welke manier ze het geleerde in hun opleiding gaan implementeren. Over een paar maanden monitoren we de voortgang en in het najaar vindt de tweede ronde plaats.

Heeft het lang geduurd om hier te komen?

Ja, in sommige gevallen een jaar. Maar door het pad dat we gelopen hebben is de duur-

zaamheid van het ontwikkelde systeem groot: er is eigenaarschap ontstaan bij de mensen om wie het gaat, de docenten. Ze merken dat het werkt, dat 'het project peer-review' niet de zoveelste papieren tijger is, maar over de inhoud van hun vak gaat.

Bron: Artikel geschreven door Eva van der Molen, projectleider peer-review bij de kunstvakdocentenopleidingen, www.10voordeleraar.nl.

** Het betreft hier vier verschillende opleidingen verdeeld over elf verschillende instellingen*

Ontwikkelingen

Inventariseren stand van zaken

In het verslagjaar heeft de Raad voor *kwaliteitsborging peer-review* telefonische interviews gehouden met de projectleiders om een goed beeld te krijgen van de huidige verwachtingen, gevolgde werkwijze en resultaten ten aanzien van peer-review. De resultaten van dit onderzoek zullen worden aangeboden aan een vakblad.

In september hebben wij samen met de raad een bijeenkomst georganiseerd voor alle projectleiders van de peer-reviewgroepen. Deze bijeenkomst is bijgewoond door circa 28 projectleiders die samen 30 peer-reviewgroepen vertegenwoordigen. Het doel van deze bijeenkomst was het verder in kaart brengen van de huidige stand van zaken van peer-review en samen met de projectleiders te komen tot een breed gedragen opvatting over het gewenste resultaat van peer-review.

Ontwikkeling peer-reviewtool

In 2015 hebben wij op basis van wensen en feedback van de gebruikers verbeteringen doorgevoerd in onze digitale werkomgeving. Dit beveiligde platform dient als centraal communicatiemiddel voor de deelnemers aan peer-review. Zij kunnen informatie met elkaar uitwisselen en samenwerken in groepen in een afgeschermd groepsomgeving. Er is de mogelijkheid om zelf autorisaties op verschillende niveaus te regelen. De plannen van aanpak en de geproduceerde (tussen)producten en resultaten delen de groepen met elkaar, waardoor ook op afstand met elkaar kan worden samengewerkt. Daarnaast is de tool een hulpmiddel voor het verantwoorden van de projecturen. In september is er een praktische training voor de gebruikers georganiseerd over het gebruik van de peer-reviewtool.

Verbeteren informatievoorziening

Het (uiteindelijk) doel van het project was niet voor iedereen helder was. Dit werd mede veroorzaakt omdat de communicatie in het begin veelal rechtstreeks via de overkoepelende landelijke opleidingsoverleggen en het management van de eigen opleiding liep, waardoor de informatie niet altijd eenduidig was en niet altijd bij de juiste personen terecht kwam. We zullen dan ook directer communiceren met de deelnemende vakdocenten.

Uit het jaarverslag van de Raad voor kwaliteitsborging peer-review

De Raad voor kwaliteitsborging peer-review concludeert samenvattend dat de peer-reviewgroepen de werkwijze ervaren als een positieve en effectieve

methode van samenwerken. Het is een goede methode om de kennisbasis te borgen en draagt bij aan de verbetering van de kwaliteit van de lerarenopleidingen. Peer-review blijkt daarnaast een krachtig instrument voor professionalisering van de lerarenopleider op zowel zijn

vakgebied als op het terrein van zijn meesterschap.

Bron: Jaarverslag Raad voor kwaliteitsborging peer-review, periode mei 2014 tot en met december 2015

Ook de verantwoordelijkheden en taken van de voorzitter van de groep waren niet altijd even helder en er was behoefte aan meer kaders en formats van het project. We zullen dan ook meer aandacht besteden aan praktische informatievoorziening, door middel van nieuwsbrieven, overzicht van good-practices en handvatten voor de projectleiders en leden. Ook zullen wij directeuren en bestuurders meer informeren over de meerwaarde van peer-review en over de ontwikkelingen en resultaten van het project en de betrokken groepen, maar ook actief naar derden.

Kritische gesprek naar hoger niveau

De peergesprekken moeten voldoende kritisch zijn. Sommige peer-reviewgroepen worstelen nog met het voeren van een professioneel (kritisch) gesprek. Om groepen op weg te helpen, zullen wij gerichte trainingen op maat bieden en de uitwisseling van *good practices* faciliteren. In het eerste kwartaal van 2016 zal hier een start mee gemaakt worden tijdens een symposium.

Intensivering begeleiding

In algemene zin is er bij de peer-reviewgroepen behoefte aan meer praktische en inhoudelijke ondersteuning op maat vanuit *10voordeleraar*. De organisatie van een project van deze omvang is complex door de diversiteit van de opleidingen, de uiteenlopende wijze waarop deze op de diverse instituten worden aangeboden en de omvang van het aantal groepen. Er was veel tijd nodig om alle peer-reviewgroepen samen te stellen en om alle groepen 'aangesloten te krijgen'. Dit werd bemoeilijkt doordat deelnemers vaak (te) weinig commitment voelden vanuit opleidingscoördinatoren en directeuren. Daarnaast hebben wij veel tijd besteed aan de ontwikkeling van de eerder genoemde peer-reviewtool. De gedachte hierbij was dat alle peer-reviewgroepen zonder intensieve begeleiding hun reviewactiviteiten zelf zouden kunnen vormgeven. Tegen deze achtergrond was er voor gekozen weinig formatie vrij te maken voor landelijke ondersteuning. Achteraf gezien bleken de betrokken vakdocenten bij aanvang meer begeleiding nodig te hebben. Vooral om de doelstellingen scherp te krijgen en meer te trainen in de peer-reviewmethodiek, maar ook om te komen tot een juiste verantwoording en het gebruik van de tool. De begeleiding moet dan ook geïntensiveerd worden en dit kan niet zonder extra personele inzet. Deze inspanning is noodzakelijk om eind 2016 een stevig en verantwoord resultaat op het gebied van peer-review bij de lerarenopleidingen te realiseren.

Duurzaam peer-reviewsysteem

De gewenste resultaten van het project peer-review zijn dat de deelnemende opleidingen eind 2016 een concrete ervaring hebben opgedaan met een methodiek van peer-review, de implementatie van en het toetsbeleid rond de kennisbasis hebben geborgd. Bovendien hebben ze de peer-reviewsystematiek zo ingericht dat er sprake is van een duurzaam peer-reviewsysteem dat in eigen beheer over de instellingen heen voortgezet zal worden. De docenten ervaren daarbij een meerwaarde wat bijdraagt aan het ontwikkelen van een duurzaam systeem om op eigen kracht peer-review te implementeren en continueren binnen de opleiding.

Het toewerken naar een duurzame inbedding van peer-review in de opleidingen en instellingen is in 2016 een urgent aandachtspunt. Na het aflopen van de subsidietermijn zullen de instellingen de ontwikkelde methoden en werkwijzen van peer-review zelf moeten financieren en zal het geïnstitutionaliseerd worden. Om dit te realiseren doet de *Raad voor kwaliteitsborging peer-review* in haar jaarverslag een aantal aanbevelingen die wij onderstrepen.

Uitbreiding pabo-vakken

Voor de pabo was oorspronkelijk de afspraak met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat naast de vakken *Nederlandse taal* en *Rekenen-wiskunde*, ook voor de vakken *Engels*, *Aardrijkskunde*, *Geschiedenis* en *Natuur & Techniek* een landelijke kennis-toets zou worden ontwikkeld. Op initiatief van de Vereniging Hogescholen is in 2015 overleg gevoerd met het ministerie om voor drie van de bovengenoemde vakken een systeem van peer-review in te richten ter borging van de kennisbasis. In de tweede helft van 2016 zal peer-review, na definitieve instemming van de subsidieverstrekker, worden ingericht voor de drie vakken *Aardrijkskunde*, *Geschiedenis* en *Natuur & Techniek*. Voor het vak *Engels* wordt een pilot ingericht met een internationale taaltoets.

Uit het tevredenheidsonderzoek van Tangram Advies & Onderzoek

Docenten die betrokken zijn bij peer-review zijn in het tevredenheidsonderzoek positief over de doelstellingen van en ervaringen met dit instrument. Ze zijn zeer tevreden

over de inhoudelijke discussie over de implementatie van de kennisbasis in het curriculum. Meer dan ooit voelen ze de kracht van samenwerking. In overgrote meerderheid oordelen ze dat peer-review bijdraagt aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding en dus aan de kwaliteit van

aankomende leraren. Er is ook vertrouwen dat opleidingen blijven investeren in peer-review na afloop van de subsidieperiode.

Bron: Monitor 10voordeleraar 2011-2015 van Tangram Advies & Onderzoek

6 Financiën

Hoe wordt ons programma gefinancierd? Voor een deel, met name in de aanloopfase, was en is er een subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Daarnaast betalen de hogescholen sinds 2013 zelf een deel en vanaf 2017 dragen zij de kosten voor de organisatie van de toetsen zelf.

Onderstaand overzicht toont de geldstromen voor de jaren 2013 tot en met 2016 in totaal voor de beheerorganisatie *10voordeleraar*. De post *Afnamekosten hogescholen* bevat de kosten van de afname die de hogescholen vanaf het begin voor eigen rekening nemen (surveillance, computerfaciliteiten, etc.). Deze kosten worden in de totale exploitatie meegenomen en zichtbaar gemaakt. In het overzicht is rekening gehouden met een gelijkblijvende jaarlijkse bijdrage van 30% van de hogescholen. De in het overzicht opgenomen bedragen zijn conform de subsidiebeschikking.

Totalen voor subsidieperiode 2013-2016 voor de beheerorganisatie:

Totaal exploitatie beheerorganisatie	€	19.294.917
Af: afnamekosten hogescholen	-/-	€ 3.480.400
Subtotaal	€	15.814.517
Af: eigen bijdrage hogescholen conform subsidiebeschikking	-/-	€ 4.744.355
Subsidiebedrag	€	11.070.162

Colofon

10voordeleraar
Prinsessegracht 21
2514 AP Den Haag

Postbus 123
2501 CC Den Haag

www.10voordeleraar.nl

info@10voordeleraar.nl

Tekst: *10voordeleraar*

Vormgeving: Elan Strategie & Creatie

Programmateam 10voordeleraar

Angelique van Mechelen, projectondersteuner

Anne Staring, projectleider

Arian van Staa, programmamanager

Dieuwertje Scheringa, projectleider

Gitte Hoogland, projectleider

Han Schipper, projectleider

Henk Fuchs, projectleider

Ineke Verburg, applicatiebeheerder

Jolien Pas, psychometrisch analist en projectleider

José Snijder, projectondersteuner

Marianne Eijkenduijn, communicatieadviseur

Mirjam Borghgraef, taalcorrector

Monika Vaheoja, psychometrisch analist en projectleider

Noor van Gils, projectleider

Peter Roos, coördinator

Ward Schmit, applicatiebeheerder

Wout Philippo, projectleider